БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. НОЯБРЬ 27 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 279 (4763)

Өртээ 20 көп.

Үректиң ханызындан өөрүп четтириишкин

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 43 чыл болган ой-биле холбаштыр СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ажылчыннардан, колхозчулардан болгаш интеллигенциядан, партия, совет болгаш хөй-ниити организациялардан, а ол ышкаш дашты кыкы күрүнелерниң янзы-бүрү организацияларындан болгаш тус-тус кижилериннен хөй санныг телеграммаларны болгаш чагааларны алган.

Совет Эвилелиниң улуг байырлалы-биле, экономиканың, эртемниң болгаш культураның хөгжүлдезинде, а ол ышкаш хосталга, тайбың болгаш айыыл чок чорук дээш улустарның демиселиниң ниити херээнге совет улустуң аажок улуг чедиишкиннери-биле холбаштыр чылыг найыралчы байыр чедириишкиннери болгаш амыр-менди айтырыышкыны телеграммаларда болгаш чагаларда бижиттинген.

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга болгаш ССРЭ-ниң чазаанга чылыг найыралчы байырны чедиргени базы чаагай күзээшкиннери дээш Совет улуска үректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илергейлеп тур.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ. ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ. ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

Украин улустуң культуразының чайыннанчак көргүзүү

Украинаның чечен чогаал болгаш уран чүүл декадазының киржикчилеринге алдар болдурган хүлээп алыышкын

МОСКВА. (СЭТА). Ноябрь 25-те Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа Украин ССР-ниң чечен чогаал болгаш уран чүүл декадазының доозулганы-биле холбаштыр хүлээп алыышкынны тургускан. Хүлээп алыышкын бажынынга партияның болгаш чазактың удуртукчулары декаданың киржикчилери — украин чогаалчылар, артистер болгаш музыкантылар-биле ужуражкан.

Хүлээп алыышкынга эштер А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, Д. С. Коротченко, М. Г. Первухин, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары А. Ф. Засядько. Д. Ф. Устинов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүннери С. М. Буденный, К. Е. Ворошилов олар олурушкан.

Украин ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Н. Т. Кальченко, Украин ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчылары И. С. Сенин, М. С. Гречуха, Украинаның КП ТК-ның секретарьлары О. И. Иващенко, А. Д. Скаба, Украин ССР-ниң культура министри Р. В. Бабийчук, Москваның уран чүүл ажылдакчылары, найысалдың хөй-ниитизиниң төлөөлекчилери аалчыларның аразында база турган.

ПАРТИЯНЫҢ БОЛГАШ ЧАЗАКТЫҢ УДУРТУКЧУЛАРЫНЫҢ „СОВЕТ УКРАИНА" ДЕЛГЕЛГЕГЕ ЧОРААНЫ

МОСКВА. (СЭТА). Украин чечен чогаал болгаш уран чүүл декадазының хүннеринде москвачылар «Совет Украина» деп уран-чурулга делгелгезин улуг сонуургал-биле көргеннер. Ийи неделяның дургузунда аңаа 50 муң ажыг кижи чораан.

Ноябрь 25-те «Совет Украина» делгелгеге эштер А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, А. Н. Косыгин, Н. М. Мухитдинов, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, Д. С. Коротченко олар чораан. Делгелгеге олар-биле кады УССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Н. Т. Кальченко, УССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы М. С. Гречуха, Украинаның КП ТК-ның секретары А. П. Скаба чораанныр.

Делгелгениң ээлери — украин чурукчулар аалчыларны хүлээп ап, оларга тайылбырны берген.

«Совет Украина» делгелге декабрь 12-те чедир ажык турар.

УЛУС ӨӨРЕДИЛГЕЗИНДЕ ЭҢ ЧУГУЛА АЙТЫРЫГЛАРНЫҢ БИРЭЭЗИ

Бистиң чуртта совет өг-бүле бүрүзүнге бичии чашты сентябрь бирде школаже чоргаарал-биле үдээри — байырлал дег, өөрүнчүг чаңчыл болу берген. Чүге дээрге аас-кежиктиг бичии хамааты ол хүн эртем-билигже улуг оруктуң эжиин бир-ле дугаар ажыдары ол. Ынчаарга боттары аныяк болза-даа уруглары хөй, колхозчу О. Салчактың өг-бүлезинге бо чылын ындыг болбаан. Оларның уруглары-ның улуу — чеди харлыг Борис-оол ындыг-ла бир билдинмес чылдагаан-биле бирги класска өөренмээн. Ооң өөрү Бай-Тал ортумак школазының бирги клазынга өөренге чогүүр ийи хире өске уруглар база келбээн. Ол чүге ындыг болганыл, чылдагааны чүдел?

Бо айтырыглар өөредилгениң баштайгы хүннеринде-ле хамыктың мурнунда Бай-Тайганың Бай-Талда эш Калдар-оол даргалаан көдээ Советти база ында ортумак школаның директору эш Иргитти дүвүретки дег турган. Ынчалзажок ол дугайында кым-даа сагыш салбаанындан өөредилге чылының бирги улдуну доозулгуже чедир үстүнде уруглар школадан дашкаар арткан. Бо дээрге тодаргай чижек-тир. Бай-Тайга районун ниитизи-биле алырга ноябрь 1-ге чедир 32 уруглар шуут өөренмейн турган, а бирги улдуннуң дургузунда 34 өөреникчилер школазын каггаан. Ынчангаш район бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң хоойлузун багай боттандырып турар.

Чоокта чаа ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитеттинге ол районда бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң хоойлузун күүседип турарының дугайында айтырыгны чугаалашкаш, тодаргай шиитпирни үндүрген соонда, райкүүскомчамдык организастыг хемчегленни алган-на, харын. Ындыг болза-даа школалардан чаггаан уругларның чамдыктары ам-даа келбээннер.

Ам школаларда өөредилге чылының ийиги улдуну чоруп турар. А улус өөредилгезинде эң чугула айтырыгларның бирээзи — бүгү-ниитиниң сес чыл өөредилгезиниң хоойлузун күүседир талазы-биле ажылдарда улуг четпестер чүгле Бай-Тайгала эвес, харын өске районнарда база үргүлчүлеп турар.

Областың статистика эргелелиниң медээзи-биле алырга бирги улдуннуң дургузунда ниитизи-биле чеди чүс хире уруглар школалардан өөредилгезин каггаш чоруткан болгаш хаара туттунмаан. Чүгле чаңгыс Улуг-Хемниң школаларындан безин 150 хире уруглар онза чылдагаан чокка өөредилгезин каггаан чорук, бирги ээлчегде ол райкүүскомнуң эш Дардаш эргелекчилээн улус өөредилге килдизиниң школалар ажылынга контрольду кошкак чорудуп, эрелгей удуртуп турары-биле тайылбырлаттынар. Шак ындыг чижектер Чаа-Хөл, Сүт-Хөл районнарда болгаш Кызыл хоорайда база бар.

Ооң-биле холбаштыр, школага келбейн барган болгаш өөредилгезин каггаан уругларның сан-даңзызында хөй будулчак үүлдер бар. Чижээ, облонода болгаш областың статистика эргелелинде кирген медээлерден алгаш көөрге, Улуг-Хемде, Чаа-Хөлде ындыг уругларның саны дыка карышкак. Ооң чылдагааны үстүнде адаттынган райкүүскомнар, көдээ Советтер болгаш улус өөредилгезиниң органнары школа назылыг уругларның сан-даңзызын ёзу барымдаалап чорудуп турарында-дыр. Бүгү-ниитиниң сес чыл өөредилгезиниң хоойлузунуң чамдык районнарда ынчаар багай күүсеттинип турары бо дугайында облоно амдыгаа чедир шиитпирлиг хемчег албаанында дээрзин база айтыр херек.

Улус өөредилгезиниң системазын эде тургузар дугайында хоойлуну боттандырарының ийиги чылы — бо өөредилге чылында школа назылыг бүгү уругларны өөредилгеже хаара тударынга база бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң хоойлузун күүседиринге партия, совет органнарының удуртулгазы болгаш бүгү хөй-ниитиниң дузазы-биле Каз-Хемниң эш Попков эргелекчилээн районозу базында школа директорлары кызымаккай ажылдаанар. Ооң түннелинде, элээн каш чылдарда уругларын өөретпейн чораан чамдык чурттакчуларының 14—15 хардан куду уругларын шуптузун школага хаара тудуп, интернаттарда киирген. Ооң-биле кады район бүгү-ниитиниң өөредилге фондузун бүрүн ажыглап, эргежок чугула материалдыг дузаламчы негеттинип турарларга улуг кичээнгейни салган.

Бир эвес үстүнде чугаалаанывыс дег практиктиг хемчегленни алган болза, бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң хоойлузун күүседиринге район бүрүзү бо дег бурунгаар базымны кылыры чугаажок. Маңаа бир кол чугула үүл болза, хамыктың мурнунда школаларга өөредилге кижизидилгелиг ажылдың шынарын бүгү гала-биле бедидип, уругларның өөредилгезин каапкаш баар таварылга бүрүзүн тодарадып, ада-иелериниң ортузунга тайылбыр ажылын калбартыры болур. Ооң-биле кады кыышкы соок үеде чурттаар чери школадан ыракта өөреникчилерге транспортту организастаар дугайында чер-чер Советтери, ажыл-агыйларның удуртукчулары школаларга тодаргай дузаны көргүзер хүлээлгелиг.

Редакцияга кээп турар чагаалардан көөрге уруглар чамдыкта бир класска катап олурупкаш ийикпе өөренип турган клазындан бадыртыпкаш, азы ийи-үш хире багай демдектер апкаш школазын кааптар таварылгалар бар. Ынчангаш ону болдурбас дээш школаларның башкылар коллективтери болгаш партия, профэвилел, комсомол органнары бүгү өөредилге чылының дургузунда шиитпирлиг хемчегленни алыр ужуралуг.

Өөредилгени бүдүрүкчү күш-ажылбиле холбаштырбышаан, аныяк салгакчыларны коммунистиг ёзу-биле чурттаар, эртемниң үндезиннерин эки билир, ооң-биле кады күш-ажылынга арга-мергежилдиг кылдыр кижизидерин школаны эде тургузар дугайында хоойлу негеп турар. Аңаа бир кол чугула үүл болза, бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң хоойлузун хажык чокка күүседири болур. Ындыг төлээде, чер-черде партия, совет болгаш улус өөредилгезиниң органнары бо чугула айтырыгже доктаамал кичээнгейни салыр хүлээлгелиглер. Чүгле ындыг таварылгада ол күүсеттинип болур.

ХАРЬКОВТУҢ ОПЕРА БОЛГАШ БАЛЕТТИҢ Н. В. ЛЫСЕНКО АТТЫГ АКАДЕМИКТИГ КҮРҮНЕ ТЕАТРЫН КҮШ-АЖЫЛЧЫ КЫЗЫЛ ТУК ОРДЕН-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

Совет хөгжүм-театр уран чүүлүнүң хөгжүлдезинде улуг ачы-хавыяазы дээш база украин литература болгаш уран чүүлдүң Москва хоорайга болган декадазы-биле холбаштыр **Харьковтуң опера болгаш балеттиң Н. В. Лысенко аттыг академиктиг күрүне театрын Күш-ажылчы Кызыл Тук орден-биле шаннаар.**

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1960 чылдың ноябрь 24.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Совет литератураның болгаш уран чүүлдүң хөгжүлдезинде шылгарангай ачы-хавыяазын демдеглевишаан база украин литератураның болгаш уран чүүлдүң Москва хоорайга болган декадазы-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму Украин ССР-ниң литература болгаш уран чүүлүнүң 1014 ажылдакчыларын ССРЭ-ниң орденнери болгаш медальдары-биле шаннаан. ооң иштинде 47 кижи Ленин ордени-биле, 127 кижи Күш-ажылчы Кызыл Тук орден-биле, 310 кижи «Хүндүлелдиң демдээ» орден-биле, 198 кижи «Күш-ажылчы эрес-маадырлыг чорук дээш» деп медаль-биле, 332 кижи «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медаль-биле шаннаттырган.

(СЭТА).

Хойжуларның область чөвүлел хуралы

ЧИТА. (СЭТА). Чита областың хойжуларының чөвүлел хуралы болган. Ук чөвүлел хуралга Иван Малашенконуң үлегерин ёзугаар ажылдап турар эң дээре хойжуларның ажылының дуржулгазын чугаалажып көрген. Среден районда «Забайкалец» колхозтуң хойжузу Я. Н. Беломестнов областа бир дугаарында кайгамчыктыг түннелдерни чедип алган. Бо чылын төрүүр 100 хойлардан 137 хураганнарны ол онча-менди камгалап алган. Областың он-он хойжулары база-ла бедик көргүзүүлерлиг болганнар. Чай дургузунда 800 муң ажыг хураганнарны доруктур азыраан.

Ынчалза-даа дүк болгаш эзт бүдүрерин улгаттырарының курлавырларын ам-даа чедир ажыглавайн турарын чөвүлел хуралга база демдеглээн. 2—3 чылларның дургузунда хойнуң баш санын барык 2 миллион чедир өстүрер сорулганы колхозтар болгаш совхозтар салып турар.

СЭКП ТК-ның ам болур Пленумун күш-ажылчы чедиишкиннер-биле ужуражырынче чөвүлел хуралдың киржикчилери Забайкальениң бүгү хойжуларын кыйгырган.

Өөрүнчүг медээлер

• • •

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле). Тожу районда «Май бири» колхозтуң Куштуг-Кежиг фермазында чаа делгем клуб ажыттынган. Ооң ажылын экижидер, ону СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунга уткуштур көрүштүг дериир талазы-биле ол ферманы шефтеп турар партия райкомунуң болгаш райпонуң коллективтери тодаргай дузалажып турар.

Шефтиг коллективтерниң организастааны ниитизи-биле 550 рубльдиг янзы-бүрү оюн чүүлдерин, кааскалга дериглерин чоокта чаа клубтуң эргезинге шилчидип берген. Ону ферманың коллективи улуг өөрүшкүлел-биле хүлээп алган. Ол ышкаш ферма-да садыгжызы чок садыгны база организастаан.

• • •

Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунда шээр мал 19, бода мал 6 кыштаглар-биле хандыртынган, ында 4 чаа кажааны бо чылын немей туткан. Амгы үеде кыштагларже мал чемнерин чедирер ажыл түлүктеп турар. Тракторист эш Карбыы баштайгы хүннерде фермаларга болгаш Дулаан-Кара деп черде кыштагларда хойжуларга 500 центнер сигенни, 250 центнер саванны сөөртүп чедирген.

М. Чулдум.

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң экономиказы чыл бүрүде чайгылыш чок өзүп, колхозчуларның ажык-орулгазы улам улгадып турар. Октябрь айда тракторист К. Чамыян 1000 рубль, инек кадарчызы И. Чондан—900 рубль, тудугжу О. Сыгыртаа—800 рубль, саанчы Часкам 1200 рубль, хойжу К. Доржу — 1300 рубль авансыны алган. Колхоз баштаар чери дөрткү кварталда бир күш-хүнүнге онааштыр 3 рубль авансыны бээр деп шиитпирлээп.

Х. Аракчаа.

• • •

«Барлык» совхозта көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының хүрээлени өзүп турар. Саанчылар К. Хажыт, Л. Күжүгет, С. Кушкаш ноябрь 1-ге чедир бир инекке онааштыр 1300—1700 кг сүттү саап алганнар. Хойжу К. Комбу эрткен ийи чылда совхозка 1241 хураганны доруктуруп берген, О. Үндүү, С. Сотпа 100 хойга онааштыр 101—103 хураганнарны алган. Ирт бүрүзүнден С. Шожал—3.9 кг, Х. Лама—3,7 кг дүктү алгылаан. Совхозтуң ажылдакчылары СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунга уткуштур күжениишкинниг ажылдап турарлар.

Х. Өлчей.

Кызыл хоорайның XV партия конференциязы

Дүүн, ноябрь 26-да областың хөгжүм-шин театрынга Кызыл хоорайның XV партия конференциязы болуп эрткен.

СЭКП Кызыл хоорхомунуң ажылының дугайында отчёт илеткелди СЭКП хооркомунуң бирги секретары эш **П. Т. Киселев** кылган.

Ревизия комиссиязының ажылының дугайын эш **Н. Ф. Ишунин** илеткээн.

Илеткелдерни чугаалажырынга конференцияның делегаттары идепкейлиг киришкен. Конференция делгеренгей шиитпирни хүлээп алган болгаш СЭКП Кызыл хоорхомунуң база ревизия комиссиязының чаа составын соңгаан.

Ийи хүннүң семинары

СЭКП-ниң Барыын-Хемчик райкому партия организацияларының секретарьларының, пропагандистерниң болгаш хөрээженнер чөвүлелериниң даргаларының ийи хүннүң семинарын организастаан.

Семинарның киржикчилери партийжи политкижизидилгелиг ажылды экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында илеткелди болгаш янзы-бүрү темаларга лекцияларны дыңнаанар. СЭКП обкомунуң лектору эш А. Елфимованың, лектор эш О. Иргиттиң номчаан лекцияларын семинарның киржикчилери улуг сонуургал-биле дыңнап, боттарының сеткил-сагыжынын ханганын илеткеннер.

Семинарның сөөлгү кезээнде дуржулга солчуушкунун организастаан. Аңаа болган илеткелдерде, саналдарда дыка хөй ажыктыг эки үүлдер бар болгулаан. Семинарның киржикчилери мындыг семинарларны өй-өйде организастаарын болгаш аңаа номчуттунган чугула лекцияларны ажылчы чоннарның ортузунга номчуурун калбартырын СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизинге сүмелээннер.

Чыл планын—он айларда

Бистиң коммунистиг күш-ажыл бригадавыс бо чылдың ноябрь 7-ге чедир бүдүрүлгениң чыл планын 100,3 хуу күүсеткен. Эштер П. Ладанова, В. Сайгутина, Т. Кочергина олар чылдың бүдүрүлге планын 120 хуу, ноябрь айның—123 хуу күүсеткеннер. Даараныкчылар Бычкова, Токмачева база Сайгутина олар тускай эртемни чедип алыр дээш, Москваның чиик үлетпүр институдунуң бот-өөредилге салбырында өөренип турарлар.

Бистер чүгле бүдүрүлгениң планын ажыр күүседир эвес, харын коммунистиг ёзу-биле чурттаар болгаш өөренир сорулганы бодувустун мурнувуста салып алган бис.

А. ХОВРАТОВА, бригадир.

Украин ССР-ниң уран чүүлүнүң ажылдакчыларынга ССРЭ-ниң улустуң артизи деп хүндүлүг атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

Совет уран чүүлдүң хөгжүлдезинде шылгарангай ачы-хавыяаларын демдеглевишаан база украин литератураның болгаш уран чүүлдүң Москва хоорайга болган декадазы-биле холбаштыр **ССРЭ-ниң улустуң артизи** деп хүндүлүг атты тыпсыры болза:

1. УССР-ниң улустуң артизи, Харьковтуң Т. Г. Шевченко аттыг, Ленин орденниг академиктиг украин шин театрының артизи Евгений Васильевич **Бондаренкога.**
2. УССР-ниң улустуң артизи, УССР-ниң танцының алдарлыг асамблиниң уран чүүл удуртукчузу Павел Павлович **Вирскийге.**
3. УССР-ниң алдарлыг артизи, Киевтиң опера болгаш балеттиң Т. Г. Шевченко аттыг, Ленин орденниг академиктиг театрының артизи Дмитрий Михайлович **Гнатюкка.**
4. УССР-ниң улустуң артизи, Киевтиң Ив. Франко аттыг, Ленин орденниг академиктиг украин шин театрының артизи Владимир Михайлович **Дальскийге.**
5. УССР-ниң улустуң артизи, Киевтиң Ив. Франко аттыг, Ленин орденниг академиктиг украин шин театрының артизи Виктор Николаевич **Добровольскийге.**
6. УССР-ниң улустуң артизи, Львовтуң Опера болгаш балеттиң Ив. Франко аттыг театрының солизи Павел Петрович **Кармалюкка.**
7. УССР-ниң улустуң артизи, Харьковтуң Т. Г. Шевченко аттыг, Ленин орденниг академиктиг украин шин театрының артизи Полина Владимировна **Куманченкога.**
8. УССР-ниң улустуң артизи, Киевтиң Л. Украинка аттыг, Күш-ажылчы Кызыл Тук орденниг орус шин театрының артизи Юрий Сергеевич **Лавровка.**
9. УССР-ниң улустуң артизи, Запорожье областың Н. Щорс аттыг хөгжүм-шин театрының кол режиссёру Владимир Герасимович **Магарга.**
10. УССР-ниң уран чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчызы, композитор Георгий Илларионович **Майбородага.**
11. УССР-ниң улустуң артизи, Киевтиң Ив. Франко аттыг, Ленин орденниг академиктиг украин шин театрының артизи Дмитрий Емельянович **Милютенкога.**
12. УССР-ниң уран чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчызы, УССР-ниң бандуристериниң алдарлыг капеллазының уран чүүл удуртукчузу Александр Захарович **Миньковскийге.**
13. УССР-ниң улустуң артизи, Киевтиң Ив. Франко аттыг, Ленин орденниг академиктиг украин шин театрының артизи Евгений Порфирьевич **Понамеренкога.**
14. УССР-ниң алдарлыг артизи, Киевтиң опера болгаш балеттиң Т. Г. Шевченко аттыг, Ленин орденниг академиктиг театрының артизи Бэла Андреевна **Руденкога.**
15. УССР-ниң улустуң артизи, Киевтиң опера болгаш балеттиң Т. Г. Шевченко аттыг, Ленин орденниг академиктиг театрының артизи Лариса Архиповна **Руденкога.**

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1960 чылдың ноябрь 24.

Тайбың атом

КИЕВ. Украин ССР-ниң Эртемнер академиязының Физика институдунуң атомнуг реактору бо чылдың эгезинде ажыглалда кирген. Ол дээрге чуртта чаарткан шенелде реакторларның эң дээрелериниң бирээзи болуп турар болгаш 10.000 квт. күчүлүг. Ажылдың янзы-бүрү байдалдарында агрегаттың автоматиказын болгаш нарын аппаратуразын шингээдип алыр, техниктиг характеристикаларны өөренир деп, институттуң ажылдакчыларының мурнунга баштай шак ындыг сорулга турган.

Эртем-шинчилел ажылдарын чорударынга дериишкиниң бүгү технологтуг комплексизин ам белеткеп турар. Үлетпүрге, көдээ ажыл-агыйга, физикага, биологияга, медицинага радиоактивтиг изотоптарны болгаш ядролуг херелдениишкиннерни ажыглаарының чаа аргалары украин тускай эртемниглернин мурнунда ажыттынган.

Реакторну башкарарын кол пультадан боттандырып турар. Ону бүрүн механизастаан.

Үстүнде чурукта: техникгамм-спектральдыг херелдендириишкиннин улуг ажылдакчызы А. Г. Подкорытов (солагай талазында) биле улуг инженер С. Е. Сесюк изотоптар белеткээринге үлегер хевирлерни реакторда белеткеп турлар.

Адааңда чурукта: дозиметрист комсомолчу Станислав Чулков.

Фотолар **В. Сычев** биле **К. Шамшиннии.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

ПРОЛЕТАРИАТТЫҢ УЛУГ БАШКЫЗЫ БОЛГАШ БАШТЫҢЧЫЗЫ

(Ф. Энгельстиң төруттунген хүнүнден бээр 140 чыл болганынга)

«Бодунуң өңнүү Карл Маркстың соонда... Энгельс бүгү-ле депшилгелиг делегейге амгы үениң пролетариадының эң-не кайгамчыктыг эртемдени болгаш башкызы чораан. Салым-хуу Карл Марксты Фридрих Энгельс-биле харылзаштырып тудуштурган үеден эгелээш-ле ийи өңнүктерниң амыдыралчы күш-ажылы оларның ниити херээ болу берген...

Маркстың мөчээнииниң соонда Энгельс европейжи социалистерниң сүмелекчизи болгаш удуртукчузу болуп чааскаан үргүлчүлээн... Хоочун Энгельстиң билиглериниң болгаш дуржулгазының байлак эртинезинден олар шупту өөренип ап турганнар.

В. И. ЛЕНИН.

Карл Маркстың соратниги болгаш өңнүү — Фридрих Энгельстиң ады капиталистиг кулдандырыгдан кижи төрелгетенни хостаары дээш, коммунизмге үндезилээш делегейни чаартыры дээш ажылчын ангының маадырлыг демиселиниң төөгүзүнге кезээ мөңгеде бижиттинген.

К. Маркс-биле калы Ф. Энгельс пролетариаттың теоретигиниң болгаш баштынчызының берге, ынчалзажок алдарлыг оруун эрткен. Ажылчын ангының херээ дээш, оран-делегейге чөптүг чоруктуң болгаш чазгай бодалдың тиилелгези дээш демиселден артык аас-кежии аңаа турбаан. 1893 чылда, бодунуң кайгамчыктыг амыдыралчы оруунун сөөлгү үезинде, Венаның ажылчыннарының мурнунга чүве чугаалап тургаш, Ф. Энгельс мынча дээн: «Бир эвес 50 чылдар дургузунда бодумнуң киржип келгеним шимчээшкинге кандыг-бир чүвени кылып четтиккен кижи болзумза, ол дугайында кандыг-даа мактал-шаңнал негевейн турар мен. Меңээ эң дээре шаңнал—силер боттарынар-дыр силер. Меңээ шаңнал—бүгү делегейдир. Сибирьниң кара-бажыңнарында, Калифорнияның алдын уургайларында, мырынай Австралия чедир, черле болганда, бистиң эштеривис бар... Бистер — коргудуушкунну болдуруп турар улуг күрүне бис, өске улуг күрүнелерге бодааргa, хамыктың хөй чүве хамааржыр күрүне бис. (К. Маркс биле Ф. Энгельс, Чогаалдары, т. XVI, II к, арын 370).

Ф. Энгельстиң «улуг күрүне» деп бодап турган чүвези болза, пролетарваттың делегейде өзүп болгаш быжыгып орган социалистиг шимчээшкини болган. Чогум-на харын делегейниң ажылчыннарының акыдуңма ёзузун боттандырарын, оларны организастаарын болгаш чырыдарын, ниитилелди революстуг ёзу-биле чаартыры дээш демиселге боттарының сорулгазын шын медереп билиринге оларны өөредирин Ф. Энгельс бодунуң амыдырал-чуртталгазының алыс сорулгазы болгаш уткабодалы кылдыр көрген. Демисежип турар пролетариаттың холунда шынчы болгаш идегелдиг компазы болур эртемниг социализмниң быжыг үндезинин Ф. Энгельс К. Маркс-биле кады үндезилеп тургускан. Эртемниг социализмниң идеялары ажылчы чоннарның улам-на калбак массаларынга болдунар-ла аргазыбиле чедингир эдилел-байлак болзун, ол идеяларның суурунга үндезилээш, ажылчын ангының организакчы болгаш удуртукчу күжү—пролетаржы партиялар тургустунуп өзүп болгаш быжыксын дээш кылып болгу дег бүгү-ле чүүлдерни К. Маркс-биле кады ол кылган.

Марксизм көстүп келген үеден өгелээш-ле, буржуазияның идеологтары дээрге Маркс—Энгельстиң өөредиин чүгле хостуг даап бодаашкын дээр аянныг кылдыр «бүзүредирин» соксатпайн келгеннер. Капиталистиг кулданыгны камгалап турар кижилерниң талазындан марксизмни ханы өжээнниг көөр чорук ол өнүгүлчү бадыткалдан илергейлеттинип турар. Оон туржук ак-сеткилдиг буржуаз эртемденнер безин боттарының угаазыралының аңгы талазыбиле кызыгаарланчак чоруунуң ужурунда миллион-миллион кижилерниң ол улуг чаагай өөредиин чедир билир болгаш боттуг үнелеп көөр кылдыр көдүрлүп шыдаар шинек чок болганнар.

Марксизмниң мурнунда тургулаан бүгү-ле теориялар ийи-чангыс кижилерниң теориялары болуп, эки дээрге-ле чамдык социал бөлүктерниң түр үедеги эрге-ажыктарын илередип турган болза, эң-не мурнакчы болгаш эң-не революсчу аңгының—пролетариаттың үндезин эрге-ажыктарының теоретиктиг илерели болур марксизм ниитилелдиң кижилериниң кайгамчык хөй нуруузунуң өөредии болгаш идеологиязы болу берген. Материалдыг улуг күштү марксисчи теорияның пролетариаттан тып алганы ышкаш, боттарының угаан-бодал талазы-биле күчүлүг чепсээн ажылчын ангы, бүгү ажылчы чоннар марксизмден тып алган.

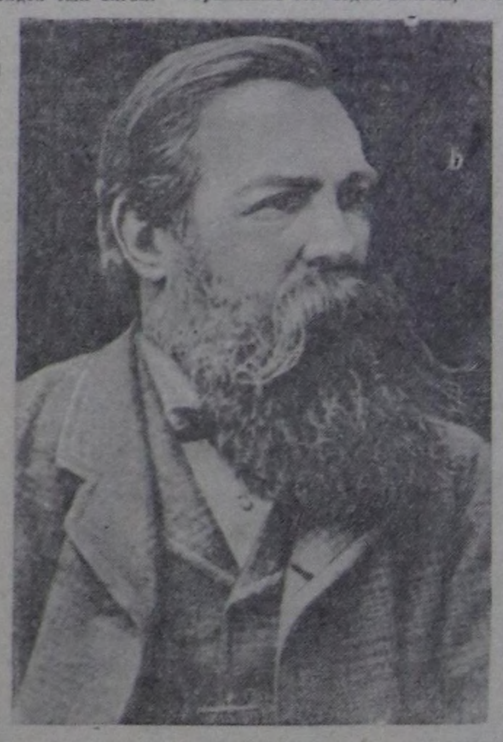

В. И. Ленинниң демдеглеп чораны ышкаш, марксисчи өөредигниң төлептиг чоруу чүдел дээрге делегей депшилгезиниң хөгжүлдезиниң дорт оруунуң хажыызынга ооп тыптып келбээнинде болур. Кижи төрелгетеннин мурнакчы бодалының шагда-ла тургузуп келген айтырыгларынга харыларны харын ол өөредиг берген. Маркс биле Энгельс боттарының теориязын мурнунда мөөнеттинген идейлиг материалды, ылаңгыя англи политиктиг экономияны, немец классиктиг философияны болгаш француз утопистиг социализмни бүгү талалыг ханы өөренириниң болгаш шүгүмүлеп, хынамчалыг эле көөрүнүң чорудулгазында ажылдап кылып турганнар. А теоретиктиг байдалдарның барымдаалыын, алыс шынныын хынап көөрүнүң эң чугула чүүлү революсчу практика, делегейниң пролетаржы шимчээшкининиң дуржулгазы болган. Марксизмниң күжү болгаш дээштиг чоруу чогум-на харын революсчу практикабиле теорияның чарылбас тудуш холбаалыында болур. Маркс биле Энгельс кабинет эртемденнери эвес, харын ажылчын шимчээшкининиң дуржулгазы болган. Марксизмниң күжү болгаш дээштиг чоруу чогум-на харын революсчу практикабиле теорияның чарылбас тудуш холбаалыында болур. Маркс биле Энгельс кабинет эртемденнери эвес, харын ажылчын шимчээшкининиң бодалчылары-демиселчилери, баштынчылары болгаш организакчылары болуп чораннар.

К. Маркс биле Энгельстиң бүгү амыдыралчы оруу—теоретиктиг кайгамчык улуг ажыл-чорудулганы революстуг демиселге шуут киржилгебиле холбаштырарының эң-не чырыткыланчак үлегер-чижээ болган.

Үлетпүрлүг Манчестер хоорайга контора албан-хаакчызы турган аныяк назынының үезинде-ле Ф. Энгельс ажылчын кварталдарның амыдырал-чуртталгазы-биле ханы болгаш бүгү талалыг таныжып эгелээн. Ажылчын аңгының байдалының дугайында ооң бодунга чедингир болган бүгү документилерни болгаш материалдарны ол ыяк өөренип турган. «Англияда ажылчын аңгының байдалы» деп, 24 харлыг Энгельстин 1845 чылда үнген кайгамчыктыг ному ооң түңнели болган. Пролетариат чүгле качыгдап турар ангы эвес, харын политиктиг демиселди калбартып тургаш, социализмниң идеалдарын боттандырар арга-мергежилдиг ниитилел күжү болур деп чүвени ол номунга Энгельс бир-ле дугаарында чугаалаан. Ол-ла хоорайга, Манчестерге, Энгельс англи ажылчын шимчээшкининиң ажылдакчылары-биле харылзажып эгелээн.

1844 чылда Париж дамчыштыр Германияга ээп чедип келгеш, Ф. Энгельс мурнунда бижиглежип турганы К. Маркс-биле элээн чоок таныжа берген. Улуг угаанныг ийи кижиниң үзел-бодалдарының ниитилешкек чоруунга үндезилеттинген акыдуңма найыралы ол үеден бээр эгелээн. Марксты болгаш Энгельсти боттары шуут билир кижилер оларның найыралының дугайын чаагай сеткил-биле хүндүткеп чугаалап чораан. «Марксты сагынмайн тургаш, Энгельстиң дугайын база чугаалап болбас, чүге дээрге оларның амыдырал-чуртталгазы чаңгыс аай амыдырал-чуртталга кылдыр аажок сырый холбажы берген турган... деп, Поль Лафарг бижээн. Маркс биле Энгельсти чүгле дем каттыштырган угаан ажылы эвес, харын удур-дедир хүндүткелдиг эвилең көрүүшкүн база чоокшулаштырган: оларның кайызыдаа чүүң-биле-даа бол, эжин өөрүрүн кезээде бодап, бирээзи бирээзинге чоргаарланып чораан» (К. Маркс болгаш Ф. Энгельс дугайында сактыышкыннар, арын 81 болгаш 83).

Боттарының практиктиг болгаш теоретиктиг ажыл-чорудулгазының базым бүрүзүн Маркс биле Энгельс удур-дедир чөпшээрежип, боттарының планнарын чугаалажып ап чораннар. «Ыдыктыг өг-бүле», «Немец идеология», «Коммунистиг партияның манифези» дээн чергелиг элээн хөй чогаалдарын олар кады кылып тургусканнар. Ынчаарга ийи аңгы бижип турган бүгү үүлдерин олар кайызы-даа ыяк сүмележип, бүгү талалыг, хандыр чугаалажып турганнар. Үениң байдалдарындан хамаарыштыр Энгельс үр үениң иштинде Манчестерге, а К. Маркс—Парижтен Лондонга барып чурттап турган. Ынчалза-даа ол чорук оларның харылзаа-холбаазын үспээн. Олар барык хүн үргүлчү бижиглежип, боттарының бодалдарын болгаш билиишкиннерин солчуп турганнар. Кажан таарымчалыг аргалар тыптып келирге, бодунуң эжинге барып ужуражыр дээш Энгельс Лондонче далаш-биле барып турган. Өңнүктерниң ындыг ужуражыышкын бүрүзү оларга эң эки байырлал болуп турган деп ол үениң кижилери чугаалап турар.

Ф. Энгельс бодунуң өңнүүнге үнелеп четтинмес материалдыг дузаны үргүлчү көргүзүп чораан. Ындыг дузаламчы турбаан болза «Капитал» деп кайгамчык улуг чогаалды К. Маркс тургузуп шыдавас турган ийик. Ол дугайты чагааларының бирээзинге Маркс мынча деп бижээн: «Чүгле сээн ачында ону кылып шыдаар аргалыг болган мен! Сээң бодун, бердинген дузаламчың турбаан болза, үш томнарга кирер кайгамчык хөй бүгү ажылды канчап-даа кылып шыдавас турган ийик мен. Бүрүн долу өөрүп четтириишкин-биле сени кужактадым!» (К. Маркс, Ф. Энгельс. Шилиттинген чагаалары, арын 191).

Энгельстиң бодун бердинген дузаламчызы аажок улуг турган: чээрби чылдарның дургузунда садыг бүдүрүлгезинге аар чымыштыг албанны ол дыңнангыр бараан болуп эрттирген, ол чорук чүгле бодун материал талазы-биле хандырар эвес, харын Маркска база дузалаар арганы аңаа берип турган. Энгельстиң ол дузаламчызы чок турган болза, капиталистиг Англияга эмигрантчы амыдырал-чуртталганың байдалдарында Маркс кедергей түрегделге базындырып, чайлаш чок өлген турар турган ийик. Энгельстиң эрес-маадырлыг чедиишкини чүл дээрге Марксты мөчээнииниң соонда «Капиталдың» II болгаш III томнарын ажылдап кылгаш, ном кылдыр үндүргени ол болур. Маркс ол томнарының чүгле баштайгы хевирин бижип, белеткеп четтикен.

Хевир талазы-биле чайыннанчак болгаш утка талазы-биле ханы хөй-хөй чогаалдарны Энгельс боду база бижээн. «Анти-Дюринг», «Людвиг Фейербах болгаш классиктиг немец философияның төнчүзү», «Социализмниң утопиядан эртемче хөгжүлдези», «Бойдустуң диалектиказы», «Өг-бүлениң, хуу өнчүнүң болгаш күрүненің тывылганы» дээн ышкаш, Энгельстиң ындыг ажылдары марксисчи литератураның чарылбас болгаш эң-не үнелиг кезээ болуп турар. Ол ажылдарны билбейн чыткаш, эртем-билиглиг марксисчи болуп шыдавас.

Ф. Энгельстиң чогаалдары база-ла К. Маркстың чогаалдары ышкаш,—угаанның улуг чаагай ажылынын үре-түңнели-дир. Энгельс бүгү таланың өндур-улуг билиглерлиг кижи чораан. Бойдус эртемин, химияны, ботаниканы, физиканы, физиологияны, политиктиг экономияны, төөгүнү, философияны, шериг херээн—бо бүгүнү Энгельс хандыр болгаш үндезилелдиг билир чораан. Эртемде чаа болуушкуннарны ол могаг чок хайгаарап, бодунуң билиглерин үргүлчү байыдып ап чораан. Он дылдарны ол тергиин эки билир чораан.

Чаа, бурунгаар депшилгелиг аңгының, хостуг шөлээн, аас-кежиктиг амыдыралдың дугайында күш-ажылчы кижи төрелгетенниң күзээшкиннерин боттандырар хүлээлгелиг аңгының идеологу болгаш баштынчызы Энгельс долу амыдырал-өөрүшкүлүг, бедик көдүрлүүшкүннүг, ханы бүзүрелдиг кижи чораан; амыдыралга ол ынакшып, ону магадап чораан.

База-ла Маркс ышкаш, Ф. Энгельс Россияны кайгамчык улуг сонуургал-биле көрүп чораан. Ол орус дылды билир болгаш А. Пушкининиң, Н. Чернышевскийниң чогаалдарын орус дылга шуут номчуп, орус революсчулар-биле боду харылзаа тудуп чораан. Маркстың болгаш Энгельстиң Россияны сонуургал-биле көрүп чораанын таварылга эвес. Россияга 70 чылдардан эгелээш революсчу булуттар улам-на мөөннежип, революсчу шуурган чоокшулап орган. 1882 чылда «Коммунистиг партияның манифезинин» орус дылга үнгенинин киирилде чүүлүнге Маркс биле Энгельс, бир эвес 1848—1849 чылдарның Европа революциязының үезинде орус хаан Европа реакциязының баштыны болуп турган болза, ол ам революцияның Гатчинада туттурган шерии болу берген, а Россия дээрге Европаның революсчу шимчээшкининиң мурнакчы отряды болуп турар» деп демдеглээн.

Делегейниң революстуг шимчээшкининиң эң-не мурнуку шүгүмнарынче депшиттирген турар төөгүлүг салым-хуу харын Россияга таварышкан. Маркс—Энгельстиң өлүм чок херээниң Россияга шынчы өөренирчизи болгаш гениалдыг үргүлчүлекчизи В. И. Ленин коммунистерниң улуг партиязын, коргуш чок революсчуларның партиязын тургускан, ол партия капиталистерни болгаш помещиктерни ашкан тиилелгеге ажылчын аңгыны, күш-ажылчы тараачыннарны чедирип келген, пролетариат диктатуразының дугайында марксизмниң өөредиглерин амыдыралга боттандырган, делегейге баштайгы социалистиг ниитилелди тургузарын чедип алган.

ССРЭ-де социализмниң долу болгаш эчизинге чедир тиилелгези, делегейниң социалистиг системазының тывылганы болгаш быжыкканы — марксизм-ленинизмниң идеяларынын амыдралда бадыткаттынып турар күжүнүң эң чырыткыланчак бүдүрүлгези-дир. Ам кажан совет улус коммунизмни чедиишкиннинг тургузуп, марксизм-ленинизмниң тугу миллиард ажыг кижини каттыштырган социалистиг лагерь чурттарының кырында чоргаар киискип турар, коммунистиг партиялар чер болганда өскен болгаш быжыккан мындыг үеде, коммунизмниң алдарлыг тиилелгелериниң баш бурунгаар улуг медээлекчизи Ф. Энгельстиң ады бистерге, совет кижилерге, оран делегейде бүгү-ле депшилгелиг кижилерге онза эргим үнелиг.

«Маркс, Энгельс, Ленин боттарының чүс-чүс чылдарда онмас, өлүм чок чогаалдарын тургусканнар—деп, эш Н. С. Хрущев чугаалаан.—Коммунизмче орукту кижи төрелгетенге олар айтып бергеннер. Ынчангаш ол оруктап бүзүрелдиг бар чоруур бис» (1960 чылдың июнь 22-де үнген «Правда»).

Марксисчи-ленинчи өөредигни чогаздыкчы ажыглап, төөгүлүг чаа байдалдарга таарыштыр ону хөгжүдүп болгаш байытпышаан, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы, акы-дуңмалышкы коммунистиг болгаш ажылчын бүгү партиялар айыттынган эчис-сорулганы чедип алырынче быжыг базым-биле бар чоруур.

С. ЛАЗАРЕВ.

СЭКП ТК-ның Пленумунга уткуштур

600 кубометрни белеткээрлер

БИЧЕ-ТЕЙ. (Телефон-биле). Барын-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхоз чайгы болгаш күскү андарылга-биле 1300 гектар шөлдү белеткээн. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Мынчааның редакцияга дыңнатканы болза:

— Часкы хову ажылынга амдыгаштан белеткенири чугула. Бо хүннерде бистин колхоз 90 тонна кызыл-тас, 30 тонна арбай, 20 тонна сула болгаш 15 тонна чинге-тараану үрезинге бүрүн арыглап урган. Ону ам-даа четчелей белеткеп турар.

Машина-техника, чепсек-херексел септелгелери база эгелээн. Колхоз 17 тракторларындан 9-ту база 14 сеялкаларны СТС-те аппарып алган, бодунуң 16 механизаторларынга септеттирип турар. Бо хүннерде 2 тракторларны бүрүн дооскан. Кожуг машиналарының биче септелгелерин кылыр дарганнарны, мергежилдиг колхозчуларны база организастаан.

Амгы бүгү-ле ажыл СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунга уткуштур аңаа чедиишкиннинг ужуражыр дээш улам калбарып турар. Колхозта комсомол организациязының секретары эш Эртинеге удурткан 15 кижилиг аныяктар звенозу Аянгатыга муң кубометр одалга ыяжын белеткеп чоруткан. Пленумнуң ажыттынар хүнүнге чедир олар 600 кубометрни белеткээрин хүлээнген. Колхозчу аныяктар сөзүн ээлеп шыдаар. Баштайгы үш хүннерде безин звено 100 ажыг кубометрни белеткеп тургускан.

Мал кыштагладыышкыны

ХӨНДЕЙ. (Телефон-биле). Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунун ажыл-ишчилери СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунга уткуштур кандыг ажылларны кылып турарын чугаалап бээрин колхоз даргазы эш Шойжундан бистиң корреспондентивис дилээн.

Колхоз даргазы Михаил Белчеевич Шойжуннуң харыылааны болза:

— Бо хүннерде мал кыштагладыышкынын доостувус. Кыштаглаашкынны организастыы-биле доозар дээш машина, терге, шанак болгаш өске-даа күштү деп чарып, тус-тус участокларга колхоз баштаар чериниң кежигүннерин быжыглаан бис. Амгы үеде кыштагларда 216 тонна өдек бөлдүнген, 200 ажыг тонна силос белеткеттинген. Ол ышкаш 2700 тонна сиген болгаш 6 тонна дус чедиртинген.

Малчыннарның болгаш тудугжуларның күжү-биле 3000 хой кирер 8, 2500 хураган кирер 6, 100 инек болгаш 50 бызаа кирер 2 кажаанны немей туткан бис. Малчыннар С. Мижит, Х. Дажы, Д. Соян, И. Серен олар бодунуң ажылынга кызымаккайын көргүзүп, малдың чаш төлүн менди камгалап алганнар.

Сибирьде кукурузаның тергиин дүжүү

Красноярск край. Шушенское районнуң «Коммунизм дээш» көдээ ажыл-агый артелинде звено удуртукчузу Николай Филиппович Бочкаревтун болгаш тракторист Павел Дмитриевич Павловтун кайгамчыктыг күш-ажылчы чедиишкиннериниң дугайы бүгү чуртка алдаржаан. Олар 100 гектар черниң бир гектарындан-на кукурузаның ногаан массазын 1.870 центнерни өстүргеннер. Сибирь черинге ындыг дүжүт кукурузадан кажан-даа алдынмаан.

Кукурузаның сырый үнген сыптарын баштай арыглап каапкан болгаш Т. Мальцевтиң аргазы-биле, тодаргайлаарга хөрзүнүң аңдара чардырбайн тургаш, болбаазыраткан кур черге тараан. Аңаа кукурузаның «Кабардинская» деп сортун чаштырып тарыырда чылыг агаарга баш удур чылдыып белеткээн. Ол сорттун үнер хуузу база улуг. Кукуруза үрезинин чаштырарда хөрзүнге минералдыг чемишчидилгени—фосфорбактеринни база сиңниктирген.

Кукуруза кайгамчыктыг чаагай кылдыр өзүп үнген. Чамдык сыптарның бедии 4,5 метр чедип тургулаан.

Кукурузадан кылган 1 центнер силостуң бот-үнези чүгле 27 көпеек кылдыр Бочкарев биле Павловтун өстүргенин база онзалап демдеглээр херек.

Сибирьниң кадыг-берге агаар-бойдузунга безин кукурузаның бедик дүжүдүн өстүрүп болуруп оларның дуржулгазы көргүскен.

Чурумта: (солагай талазындан): «Коммунизм дээш» колхозтуң кол агроному И. Н. Горбуновтун Н. Ф. Бочкарев болгаш П. Д. Павлов оларбиле чугаалажып олурары.

Фото **Ю. Барминнин.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

Ф. ЭНГЕЛЬС ДУГАЙЫНДА САКТЫЫШКЫННАРДАН

«Ооң бодун өңнүү Маркстың артык күчүлүг өөрүлүг салдарны Энгельс чедирер турган. Ооң чүгле бары кижилерни сорук киирип чораан. Ол корзуш чок маадырлыг болгаш бедик көдүрлүүшкүннүг кижи турган.

Ол болза. кандыг-даа хевирниң бергелериндe бистиң олче көрнүрүвүс, сүмезин чайгылыш чокка эдереривис кижи чораан. Бодунуң эң-не бүгү талалыг билиин ол кезээде бодунуң өңнүктеринге бараалгадып чораан. Чогуур адырларның тускай эртемниглери безин ол айтырыглар-биле Энгельс бистен ажыг таныштыр дижир турган. Чижээлээрге, бойдус эртеминиң айтырыгларының талазы-биле алырга, кандыг-даа адырга азы айтырыгга хамаарыштыр чугаа чоруп турган болза, Энгельс кезээде чаа идеяны берип, дузаны чедирип шыдаар турган.

Ооң бүгү өңнүктериниң сонуургап турган чепсээ—политиканы алгаш көөрге,— олар Энгельстиң удуртулгазынче доктаамал көрнүр турганнар. Кандыг-даа чурттуң экономиказының, төөгүзүнүң, политиктиг шимчээшкининиң чүгле ниити принциптери эвес, харын база оларның эң оонак тодаргай чүүлдери безин аңаа илдең турган».

ЭДУАРД ЭВЕЛИНГ.

«Оок бодун өңнүү Маркстың артык күчүлүг каттыжыңар!» деп лозуңну ол шимчээшкин боттандырган...».

ВИЛЬГЕЛЬМ ЛИБКНЕХТ.

• • •

«Долгандыр бүгү-ле кижилерге эң-не чаагай мөзүлүг салдарны Энгельс чедирер турган. Ооң чүгле бары кижилерни сорук киирип чораан. Ол корзуш чок маадырлыг болгаш бедик көдүрлүүшкүннүг кижи турган.

Ол болза. кандыг-даа хевирниң бергелериндe бистиң олче көрнүрүвүс, сүмезин чайгылыш чокка эдереривис кижи чораан. Бодунуң эң-не бүгү талалыг билиин ол кезээде бодунуң өңнүктеринге бараалгадып чораан. Чогуур адырларның тускай эртемниглери безин ол айтырыглар-биле Энгельс бистен ажыг таныштыр дижир турган. Чижээлээрге, бойдус эртеминиң айтырыгларының талазы-биле алырга, кандыг-даа адырга азы айтырыгга хамаарыштыр чугаа чоруп турган болза, Энгельс кезээде чаа идеяны берип, дузаны чедирип шыдаар турган.

Ооң бүгү өңнүктериниң сонуургап турган чепсээ—политиканы алгаш көөрге,— олар Энгельстиң удуртулгазынче доктаамал көрнүр турганнар. Кандыг-даа чурттуң экономиказының, төөгүзүнүң, политиктиг шимчээшкининиң чүгле ниити принциптери эвес, харын база оларның эң оонак тодаргай чүүлдери безин аңаа илдең турган».

ЭДУАРД ЭВЕЛИНГ.

Өвүрнүң культура албан черлеринде

Өвүр районнуң ажыл-ишчилери күрүнеге сүт, дүк садар талазы-биле хүлээлгезин болгаш чуртталга бажыңнарын тудар талазы-биле чыл планын бо чылдың ноябрь 1-де ажыр күүсеткен. Бо улуг ажыл-херекке культура албан черлери биче эвес рольду ойнаан.

Районнуң көдээ клубтарында ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының диаграммаларын аскылаан. Областың база районнуң колхозтарының мурнакчы малчыннарының, социалистиг чарыштарын болгаш мал ажылынга оларның чедип алган чедиишкиннерин Саглының, Дус-Дагның көдээ клубтарында парлап чурааш делегилээн.

Районнуң көдээ клубтарында боттывынгыр уран чүүл бөлгүмнерин организастаан, ында мергежилдиг аныяктар хөйү-биле киржип турар. Сөөлгү үеде Чаа Суурнуң көдээ клубунда бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнүң коллективинин ажылы эки-хөөн. Солчур көдээ Совхозының клубунда уран чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери база эки ажылдап турар болгаш олар дүжүт ажаап алыышкынының үезинде солун концерттерни көргүскүлээн, лекция, беседаны ыраккы бригадаларга болгаш колхоз төвүнге кылгылаан.

Чоокта чаа районнуң культура бажыңынга мурнакчы малчыннарга кежээ эрткен. Күрүнеге эзт, сүт, дүк садар талазы-биле 3-кү квартада бирги черни алганы дээш СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун база хүндүлел бижиктерни тывыскан соонда, районнуң Культура бажыңының агиткультбригадазы солун концертти көргүскен.

Районнуң бүгү-ле клубтарының иштики, даштыкы шимелдези эки. Эң ылаңгыя «Кызыл тук» колхозтуң Хорумнуг-Ой фермазында ажылдап турар саанчыларга кончуг таарымчалыг клубту туткаш, ажыглалга киирген. Районнуң көдээ клубтарының кышкы үеде белеткели бүрүн доскулган.

Ындыг-даа болза клуб, библиотека эргелекчилериниң болгаш киномеханиктерниң ажылдан солчур чоруу кончуг хөй. Клубтарда болгаш библиотекаларда лекция, беседалар чоруп турза-даа, районнуң колхозтарының мурнакчы ажыл-ишчилериниң—кадарчыларының, саанчыларының арга-дуржулгазын нептередириниң талазы-биле дуржулга солчурунуң кежээлерин чорутпайн турар. Клубтарга колдууда-ла кино көргүзери-биле кызыгаарлаттынып турар. Колхозтуң мурнакчыларынга турасказаткан база айтырыг болгаш харыы кежээлерин сөөлгү үеде организастап чорутпайн турар. Чижээ, Саглы, Хорумнуг-Ой көдээ клубтарынга үр үениң иштинде чаңгыс-даа хатап ындыг кежээлерни кылбаан. Колхозтарының чамдык фермаларынга, бригадаларынга кинону шуут көргүспейн турар. Чижээ, Арыг-Бажы, Хорумнуг-Ой, Чалаатыда сүт-бараан фермаларынга кинону кончуг ховар көргүзүп турар. Көдээ ажылагыйга хамаарышкан кино-чурукчар районда шуут үнместээн.

Районнуң клубтар, библиотекалар эргелекчилериниң болгаш киномеханиктерниң семинарын чоокта район төвүнге эрттирген.

А. САГДЫ.

Баштайгы олча

ЛП. (Радио-биле). Тожу районда «Май бири» колхозтуң анчыларының башкылыы кээп турар. Колхозта парторганизация секретары эш Сарыг-оолдуң редакцияга дыңнатканы болза:

— Бистин анчыларывыстың баштайгы бөлүү 26 кижи келген. Олар байлак олчаларны, кишти белин 500 ажыгны эккелгеннер. Деверек ышкаш чамдык анчылар тывышка мергежилдиин илереткел.

Колхоз баштаар чери анчыларны ам ийиги үнүүшкүнге база белеткеп өгелей берген. Оларның хөй муруузу лыжалыг чоруурлар.

ЧЕЧЕН чогаалдың АРЫЫН

Найыралдың йөрээлп

Алтыг болгаш хостуг
Бүгү чонуун бүлезинге
Эгиир шагда каттышкан бис.
Угбазы дег төрээн
Русь-биле аас-кежиин
Бүрүн тыпкан, Кабардавыс.

Чогаадыкчы ишке кады
Чоргаарланып,
Идегелдиг найыралга
Кады өзүп,
Ленинчи улуг шынны
Кады денге тыпкан-даа бис.

Ажыл-ишке канналаан
Акы-дүнма эви —
Ажаап төтпес байлаавыс.
Кабардага Кремльдиң сылдызы
Хаяаландыр чыып,
Каан хүн дег чайнап турар.

Эптиг-демниг алышкылар
Эц-не дээди бедиктерже
Эзир ышкаш ужуп ор бис.
Ада-чуртту,
партияны,
совет чонну
Алгап-йөрээп ырлап чор бис.

Адам ШОГЕНЦУКОВ.
кабардин шүлүкчү.

Кежээки Москва

Харжыгаштар ноябрьда
Хадып, эстеп турда безин
Кеззэде-ле хөглүг, хайым—
Кежээки Москва магаданчыг.

Танывазым, өөрүшкүлүг
Таварышкан кижилерни
Дөгерезин сагыжымда
Төрелим дег көрүп чор мен.

Хайыралыг Төрээн чурттуң
Хамык күжү, аас-кежии —
Көвей чонуң шырайында
Көрүнчүк дег чайыннанган

Аажок делгем, ынак Москвам,
Алдынналган оттар-биле
Ноябрьниң чыварында
Ногаан май дег чечектелген.

С. БАИР.

Чалбыыш

Шак ол хүнүң кыйгы үнү
Бөгүн улам чаңгыланып.
Шак ол хүнүң чалбыыш, чырыы
Бөгүн улам хөглээреп тур.

Октябрьның чалбыжыныы
Чаштанчызы четпээн чер чок—
Ораннарның шуптузунда
Чаштанчыдан чалбыыш өскээн.

Делегейниң кырын шыва
Дески хаяа чырый берген.
Чаагай тайбың, хосталганыы
Чалбыжы ол диргелип тур.

Азия-даа, Африка-даа
Актыг шын дээш туржуп үнү.
Холла бек-даа үстүп чаштап—
Хосталга-даа кыптып үнген.

Кулданыгның ханыг черлик,
Даларык кан кинчи-бегин
Куба чурттуң маадырлары
Дарган күштүг кыргый шаапкан!

Дайын өртүн кывыспайн,
Тайбың кожа чурттаалы—деп,
Россияның өнүк үнү
Ораннарны сорук киргеи.

Бөмбүрзекте бөдүүн хөй чон
Бөгүн шак ол кыйгы-биле
Мөңге тинлээр демиселче
Мөге түрлүг туруп үнген.

Өндүр чаагай хосталганыы
Өскүп кыпкан чалбыыш күжүн
Өнчүк-чүкте кажан шагда
Өжүр шааптар долу турбас.

Л. ЧАДАМБА.

Аскым-кежии

Далай биле дамды ышкаш
Чонум сенде тудушкак мен
Чолуң чолдап, делгеминде
Таалап тыныр, чурттап чор мен.

Дамды-даа бол, кыдыг уш чок
Далай ышкаш тыныр чор мен.
Улуг чон дег, мээн шүлүүм,
Улам күштел, ам-даа беди.

Коммунизм чоок далайынга
Хостуг ырым аялгазы—
Арыг дамды катчып кирзе
Аскым-кежии ол-дур дээр мен.

Иван ТАРБА.
абхаз шүлүкчү.

Узбек үлегер домактар

Угаанныг кижи чаңгыс дашка катап илдикпес.

Хөлүн эртир чашпаа дыл оюлгуже чылгап кааптар.

Курраг ховуга чорааш сускавааан кижи сугнуң үнезин билбес.

Хөй чер кезээн кижиден айтырба, хөйну көрген кижиден айтыр.

Хөвең өстүрген кижи биле алдын каскан кижи дөмей.

КАДАРЧЫЛАР БОЛГАШ ХОЙЛАР

Колхозтуң кадарчызы эжинден: «Кодан хоюнуң чүүн меңээ беривит—ынчалзыкза мээн кадарар хойларым сээнинден бир катап хөй апаар» деп дилээн. Эжи турган: «Ыңдыг эвес, сен харын меңээ чүс хойдан үзүп бер—кадарар малывыстың саны дец болгай аан» деп харылаан.

Кадарчыларның коданнарында каш-каш хой бар турганыл?

ХЕНЕРТЕН КЕЛГЕН КЫШ

Элек боор деп бодап ордум,
Хенертен кыш чедип кээп-тир.
Эртен эрте чангай харны
Хере-шөе чадыпкан-дыр:
Тоглап дүшпээн долаананы,
Доозуннуг андазынны,
Эжиин хагбаан аңмаар кырын
Энчей алы берип-тир-ле.
Кынчыкпаанда шуурганнаап,
Сеткил база сооктуң кээрин
Сезик албаан болгулаар-дыр.

Евдокия ЛОСЬ,
белорус шүлүкчү.

„Улуг-Хем“ альманахтың ээлчеглиг дугаары

«Улуг-Хем» альманахтың ээлчеглиг 17-ги дугаары үш бөлүктен тургустунган. «Орук демдеглелдери» деп бөлүкте С. Токаның «Чедип алдынган аас-кежии» деп очериги, О. Саган-оолдуң «Индияны көргеним» деп чүүлү кирген. «Чугаалар, чечен чүүлдер, ишилер, шүлүктер» деп бөлүкте С. Сарыг-оолдуң «Ильичиниң портреди», Л. Чадамбаның «Ленин кудумчузу», О. Сувакпиттин «Аас-кежиктиг өг-бүледе», Б. Ондарның «Чыланнар шаптып болур», К. Кудажының «Кезер эмчи», Т. Кызыл-оолдуң «Чодураалар чечектелип турда», К. Аракчааның «Куруг үнген», В. Хомушкунуң «Чүректің өршээли» деп чугаалары, С. Пюрбюнуң «Кожалар» деп чаңгыс көжеге шиизи болгаш Б. Хөвенмейниң, В. Эренчиннің, Ю. Күнзегештің, М. Кенин-Лопсаңның, С. Сүрүң-оолдуң, М. Идам-Сюрюңнүң, А. Хуурактың, М. Өлчей-оолдуң, А. Арапчорнуң, Б. Чюдюктүң, В. Саган-оолдуң, И. Медзээчиниң, Б. Каадыр-оолдуң, Д. Тановтуң шүлүктери кирген. Үшкү бөлүкте А. Даржааның «Деңнелгениң күжү», Ч. Чаптың «Оржуңмаа биле Балдай-оол» деп критикага болгаш библиографияга хамаарышкан чүүлдери парлаттынган.

Ам «Улуг-Хем» альманахтың дараазында дугаарын үндүрери-биле материалдарны чыып, белеткеп эгелээн.

Областың хөгжүм-шии театрында

Чоокку үеде областың хөгжүм-шии театры көрүкчүлерге «Силерни өңнүктеринер манап турлар»—деп хөгжүмнүг оперетта-шиини белеткеп турар. Шиниң автору Гра, орузундан чогаалчы Сергей Пюрбю очулдурган. Ук шиинде кол чүүл болза, амгы үеде аныяк өскеннің күш-ажылче чүткүлүнге моондак боор турар чамдык чалгаа, былдамыш кижилерниң дугайын шоодуп бижээн, каттырыңчыг комедия.

Хөгжүмнүг оперетта-шиини РСФСР-ниң алдарлыг артизи, режиссер И. Забродин тургускан. Чурукчузу С. Ланзыы.

Үстүнде чурукта: бирги көргүзүүдде Иринаның бажыңы (солагай талазындан оң талазынче), режиссер И. Забродин болгаш шиинде киржип турар артистер шиниң белеткел үезинде.

Адаанда чурукта: театрның хөгжүм чүүлүнүң эргелекчизи композитор Р. Кенденбиль артистерниң шиниге тус-тус ырлаар ырларын өөредип олурары.

Сөзү болгаш фотолары артист

М. Мунзуктуу.

Аңчыларга

Тоорук, каттыг хуулгаазын эзим үттеп,
Тос балык дерни дамдыладыр ушта кыштап,
Олчан чүктеп, өөрүнге чедип кээр сен,
Омак баштак, хөөрүү тоолдар дөктү-ле бээр.
Чалгар ышкаш чулчурушкан хемнер эрии
Чаглак пеш бе, шиви дөзү одаг орду:
Долгандыр-ла торгу, маңнык, чечек, духи,
Тозап—чүс өң өрээлдериң ээзи сен.
Эзим-арга торгу дериин оожум силгип,
Эвилең кыс—ыржы салгын сени-кагбас,
Одун үрүп, ышты сүрүп ойнавышаан
Одагга кээп, кежээргенип паштаны бээр.
Кадыргының изиг мүнү—уханы бе,
Кандыг-ла бир чап-чаа сойган эьт мүнүн
Агаар-биле холуй аартап олурунда—
Арай бодан: эриң кады дайнап чиптин!
Дазыл сыртык, чиңгис олбук, шыгырт шынтан,
Даамал деп чүл? Аңаа көржүп таныжа бээр.
Ажык кудай куспаан орта чурттап чоруур
Аңчы кижи спорттуң бир ынаг төлү.
Чаа хоойлу үнелели—эргелелдии
Чаран, бөйлаан быжыы-биле камгалап каан
Кавайын дег төрээн черин хойнунда сен
Хамыктың чоок кадарчызы аңчы сен, сен!

С. САРЫГ-ООЛ.

Комсомолчу билет

Чүрээм дужу карманымдан ыратпазым
Чүүден артык үнемчелиг Биледим бар.
Уштуп келгеш үемде-ле кылын төөгү
Угаанымга ажыттынып, көстүп келир:

Оң сес чылдың кадыг-дошкун күзү бо-дур.
Ону хойлаан чалыы оол, кыс бүгүдези
Отче, ышче дадай дивейн кирип турган.
Октябрьның чаагай хөрээн камгалашкан.

Аш-чуг, соокка торулбайн ону хойлааш,
Ада-чуртка келир үе таваан салчып,
Амур, Волга, Днепрге — каяа-даа-ла
Адап четпес улуг ишти олар кылган.

Дөртен бир чыл. Ханныг чааже ону хойлааш,
Төрээн чурттуң салымы дээш тулчуп кирген.
Өжээтениң ДЗОттарын дуглай чыдып,
Очүк бербейн, аскыларга өлүп турган.
Фашистерчиң сыырыпкан тудугларын
База катап тудуп турган чылларда-даа,
Шапкын хем дег, чаартыкчы хүннерде-даа
Шак ол Билет чалыыларга кады чораан...
Чүрээм дужу карманымдан ыратпазым
Чүден артык үнемчелиг биледим бар:
Коммунистиг партиям улуг оглу—
Комсомолдуң кызыл карттыг биледи ол!

М. ӨЛЧЕЙ-ООЛ.

Даштыкы кочу домактар

ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕ

Аныяк херээжен кижи магазинге чедип келгеш, садыгжыдан мындыг айтырыг салган.

— Садып алган бараанның шынары садып алыкчыга таарымча чок болза, акшазын дедир эгидип бээр ирги бе?

— Ол дээрге кандыг бараан алганыңардан хамааржыр чүве-дир.

— Нөм чүве ийин—деп, демги херээжен кижи мындыг болган.

— А ол номнуң шынар чок чери чүзүнде ирги, дээрги кадын?

— Номда парлаан чогаалдын чештинишкини (төнчүзү) меңээ таарышпас болду ийин.

БЕЛЕК

Шаг-шаанда Кыдатка бир-ле можу шүүгүзүнүң шииткекчизи төрүттүнген хүнүн найырлаан чүвен иргин. Оон чагыргазында ажылдакчыларының бирээзи, даргазынга мактадыр деп бодаан күзел-биле, аңаа үнелиг белек өргүүр деп шиитпирлеп алган. Судур ажып көрүп турган, даргазы күске чылдыг дээрзин билип алган. Оон ам чү боор, кончуг ус даргаанга дириг күске-биле дең күске хевирин алдын-биле кылып бер деп чагый тыртып каан. Ажылдакчызының сагынгыр угаанныынга даргазы амыран, белекти магадап хүлээп алган. Ынчалза-даа шииткекчи демги чашпаачыны улус чок черге эдертип апаргаш, аяар сымыранган:

— Сээң белээнге кончуг өөрүп байырладым. Удавас мээң кадайымның төрүттүнген хүнүн базз найырлаар бис, билдиң бе? Эки-ле боданып көр: менден ол бир хар биче кижи чүве, инек чылдыг кадай болдур эвеспе.

Хаайыңга кертип ал

Хорумнутта кады өскен,
Кожам, сени утпас-тыр мен.
Салгын аайлаан чалбыыш ышкаш,
Чаңың ам-даа хевээр-дир ийин.
Хууда малдыг чоруур шагда
Куда баар дээш аажок ийик бис.
Хөреңгилиг коъданыының
Көрженин-даа хооржуп чордум.
Часкы хүнде—чай чок өйде
Сагыжың таан шөлээн чоржук,—
Арык уннап кулак салбас,
Андазын-даа сывы тутпас.
Күзүн база—бачым шакта,
Күжүр кожам ындыг чордуң—
Баг-даа чеже тутпаанында
Барбаларың долгулай бээр.
«Бомбууш» кылыр кижи мен дээш,
Божа-хойтпак чыыр чордуң.
Аяк уур-даа, угбас чыгыы
Аныяктар чыгыыр чорду.
Шала уян сеткилдиглер
Шак оон сени хөлчок мактаар.
Хөренгиниң ажыын ишкеш,
Хөөрешкеннер ырлашкылаар:
«Адыр-Тейлер, Мыдыр-Тейлер
Агылыг-даа, каңгылыг-даа.
Акым күжүр, малчын күжүр
Аргалыг-даа, сумелиг-даа»...
Артельдиве дораан кирдиң.
(Аңаа шынап өөрээн мен).
«Чоннуң оруу чоон болгай,
Чогум шын-дыр» дижик сен чоп?
Ынчалза-даа «кыраан мен» дээш,
Ынчан дораан орупкан сен.
(Чажыдың мен бөгүн келгеш,
Чагаа бижээн ужурум бо).
Караам-биле көрүп чор мен,
Кажаан долу «ажыл» хөй-дүр,—
Инектер думчуу шужүлешкен,
Ирт-серге иткилешкен.
Ону сенээ чугаалаарга,
Оглун баскан кас дег-дир сен,
Чугаа-соодун өскертипкеш,
Чулчуруп-ла кээр-дир сен:
«Оглум аъды, уруум инээ,
Ооругда кудам хою,
Коржаадыва киирген шарым
Хоорайда кудээмнин-дир»...
Школачы, назы четпээн
Ындыг бичии уруунуң чаа
«Өнчү малын» үзүп бээр дээш,
Өглендирип, будап кагдым.
Чизе кылган дарга кээрге,
Чигир-бооваң камнавас сен.
Садыгдыва «кырган» бодуң
Чаңгыс эвес шошкуп кээр сен.
Хөйнүң ижин кылыр дээрге,
«Хөрээмейлээр», «ооргамайлаар»,
Хууда тамчыың бедик көргеш,
Куйзуп орар—чүдек-тир сен.
Хайлыг чаңың кагбазыңа,
(Хаайың орта кертип ап көр):
Коммунизм киреримде,
Кожам, сени эдертпес мен!

К. ИГИЛДЭЭР.

ШЫННЫ ТЫВАР ДЭЭШ

(„Делгем Днепр ондап-остап шимээргеп тур“ деп романдан үзүндү).

Юрий СМОЛИЧ,
украин чогаалчы

Авксентий Нечипорокту суурнуң чону орукче белеткеп аткарган.

Бодунуң бажыңының эжинге, хүрээ чаныга болгаш суурдан үнер орукка — үш катап хлеб сунуп йөрээген — ам Авксентийниң шоодайын үш хлеб дартайтып чораан. Дарган Велигура үш фунт хире чаг — кыштап чиир дээн үүжезин дөгерезин эккеп берген: кырганныг чедер чери ырак-ла болгай?! Хыныырзымаар Софрондан дүүкка Домаха шоодайже хенче-даа болза, амданныг кулчалар киир каапкан. Туттурган австри шериглер боттарының үлүүнден үш хап кээшпе белекке берген— Авксентий таакпы тыртпас-даа болза хамаан эвес. Омелько Корсак графтың аттарынга берип турган шыгжамыр кызыл дузун бир хапты өккеп берген. Бир-ле кижи кызылтас хлеви, өскези — арбай боовазы, база бирээзи — үнүш үзү-биле быжырган далган берген. Ажылдавастаан тараачын депутаттарының Совединиң соңгулдалыг даргазы Маланчук ирей безин — бир дөс согуна өкелген.

Хевин база таарыштыра каапканнар. Авксентийниң хевенээ болгаш идии бар турган. Демьянга шыгжап каан хеден чөргешкилерин Вивда ап берген: шөлөлеп чораан соонда Демьян сураг барган. Гречкина Ганна өрги, чамашкылыг-даа болза, амдаа эдилеп болур матрос суулумбу чүвүр ап берген — Тимофей съезд баар дээш Киев чоруткаш ээп келбейн барган. Солуп кедер хөйленин дуңмазы Меланья арыдыр чүп, базып берген. Киевте аш эгелей берген болганда кайгал кызыл гвардейжи Данилка-даа, бүгү өртемчейге кылыктанган, хөлүгүр ашаз Иванда-даа чүүү-даа тыпшастаан ужун ол чартык пуд кырлыг-кара азы чиг тараа тып аар дээш суурга база катап ап четкени ол.

Ынчангаш Авксентий кырган орукка ыяк дөгертинген турган, улус чер борбак чүве дижип мегелешпейн турар чүве болза, делегейни дескинип-даа болур-ла! Чаңгыс суур чурттуг өөрү-даа оожургай берген: тоң дора дээрге сагыш-сеткилге бачыт чок болур болгай, а ирей — чедер-даа, четпес-даа болза — өжешкен болганда чоруур-ла ыйнаан. Бир ужурда солун: а канчап-чоп чеде бергеш, ээп кээрде, таарымчалыг хоойлу-биле ёзулуг шыны тып эккээр-даа чадавас ыйнаан?

Суур кедезинче, мырынай Здвиж хемни кежир, Киев көвүрүүнге чедир суурнуң чону шупту үдеп чорупкан.

Авксентий ирей, билдингир херек, мурнунда аар чүгү безин күдүйтүр базышкан илгип чораан; оргазында — хүнезиннг хавы, хөрээнде — чымчак ак хеви бар. Ол холунда магалыг даянгыыштыг. Акызының солагай холундан Меланья четтинчип алган: Киевке чедир Гостомель аъргазын таварты кады чоруур, а оон Авксентийни кандыг-бир эшелонга олуртупкаш, ыы-сыызын төгер ыйнаан: база катап көржүр хуу турар бе? Улус беш чүс чыгам чадавас, оларның соондан кара-шаар сөктүп орган, оруктуң соок хары кыйыртканнып дагжап, улустуң тыныжы ак булут ышкаш бусталып чораан.

Улуг, биче-даа, ирейлер, кадайлар-даа бар; бичии уруглар хөгжөгер харга чүнгулап, хөглүү сүргей бурунгаар маңнажы каап чорааннар, оларны даады-ла ай дээр ужурлуг апарган — ёзулалдың чугула өйү ышкажыл! Капрал Олексюк баштаан туттурган австри шериглер базза бар. «Экономчулар» элээди оолдар болгаш кыстар база бар; олардаа билдингир каттырышкан, сыйтылашкан чоруур чон-на болгай: чү-даа болза, кандыг-даа хүндүткелдиг үе болза опчоктанырын-на, одажырын-на билирлер. Чери чоктар, бодунуң чериниң эолери, хөлечик төрелдиң кижилери база-ла чоруп органнар. Харда таптай базып каапкан орук-биле, харын хамыктың сөөлүндээзи-ле шын, эргелекчи Саврачский, бай кожай Омельяненко безин, а оларныг чанында семинаржы Дудка база, тейи кызыл бөрттүг, быктында наганныг чоруп орган, чүге дээрге эсерлериниң партиязындан суурда ам эрге-чагырга мен-мен деп боду бодун чарлаттынган чүве-дир ийин, оон ынай башкы Крестовоздвиженский чоруп орган — ол ам үш дыл билир болгаш Киевтен безин солун чагыдып алган ужурунда эң-не дээди ат-сураглыг кижи болу берген.

Көвүрүгнү кешкеш — ол Бородянскиниң эвес, а Бабинецкиниң чери болганда — байырлажып чарлыр ужурлуг апарган. Кадайлар дораан-на өөңайнып эгелээрге Омелько Корсак оларны хоруй тыртып каан; ол эң хеймер-даа болза, Тимофей Гречка чоруй барган соонда, бодун ревком даргазы мен деп санааш, база-ла —семинаржы Дудкага догаштыр — бүгү-ле Бородянкада дээди эрге-чагырга мен-мен деп бодай берген.

— Че, байырлыг, Авксентий акый — деп байгы-ла шаанче улуг-зуп чугаалаан,—ындыг чүвени баштан ыратпастаан болганындарда, олчалыг, омактыг чоруурларны күзээрдир бис! А бистиң пролетаржы ёзубиле бистиң черге чүге сонгадан чырык эвес, өйү чедерге революция база-ла келир, он-чээрби параллель кежир буржуйларның дүүмгейлээшкининге харылаар революция хоойлуну тилээр дээш хей-ле чүткүп бар чоруур боор бе?.. Көөр силер, чүс чээрби үгер боону даштадыптар бис!..

Матрос Гречканың орнунга ревком даргазы апаргаш Омелько Корсак ооң шала-була далайжызыг, эскит-тудуу эртемжиргии сөстерин ажыглаары чугула деп санай берген.

Кадайлар-биле кыстар дагын-на ишкиртинип эгелээн, ынчалза-даа Омелько Корсак оларже хыйыртай соп каан, селбер бөрттүг адаандан, быктында нагаан азынган эриниң карактары шынап-ла сүртенчиг ышкаш болган, хөрээжен чон ооңумнап, шимээн барган.

Ынчан Велигура дарган турган мынча дээн:

— Менди чаагай, төрээн! Амыр-кадык чоруу, дүрген ап чет, орук ара челбиндин, соогун көрбес бе! Бижип каан хоойлудан, болур дооста улуска херек, а кандыг-бир кижи албас, ыт чивес чүве эвес, ёзулуг хоойлудан биске эккээр сен, көрдүң бе!

Велигура чаштан тура кады хаван кадарып, күзеттеп, хөлечиктеп чораан, денге эр хиндиктиг алаада ооллар болу берген эжи Авксентийни күжактапкаш, карааның чажы бүдеш дээн. Бөргүн уштуптарга, мөңгүнненчек өгбегер чирбежин дораан-на кыланнааш хыраалар хөме апкан — оон кырган-биле үш катап олуй-солуй ошкажыпканнар.

Вивдя биле Домаха ачазының холунче чойт кылгылааш, аржыылдары-биле арнын дуглап алганнар.

Софрон чедип келгеш, ыяткан ышкаш, төрээниниң арнынче эвес, а бурган орнынаң бир-ле кайызынче көрүп, Авксентийниң холундан база-ла ошкан каан.

Оон соонда чоогунда турганнар оон холун тудуп эгелээн. Чамдыктары — эжини күзеп, өскелери —ыыр лаан эвес-тир... Бодуңнуң төлөөнин пан Грушевскийниң майын чыттаа дээш чорудувут!

Семинаржы Дудка наганын сегирип алган:

— Мында эрге-чагырга мен-дир мен! А сен мени бактап де!..

Омелько Корсак база-ла холун курунда револьверинге чедире берген.

Кыстар кышкыржыпкан, ынчалзадаа Крестовоздвиженский Дудканы, Велигура Корсакты дораан-на боттоттарындан ырады чарып аппарганнар.

Чөнүк Маланчук ирей улуг тынган.

— А чорбазыңза кандыгыл, Авксентий?— деп ирей палыраан, — канчап-чоп шыдажыпсывысса?.. Орук болза мыяда эвес, соок-даадыр, харын аңаа базарыңга сээн-биле чугаалажыр боор чүве бе... аңаа-ла тараачын ашак-биле аан?

Ону эгезинден тура-ла чоруда деп турганнарның бирээзи Маланчук ирей чүве-дир, ынчангаш адактын сөөлү кылдыр Авксентийни ам база сургаар бодаан...

Ынчалза-даа Авксентий бажын чайгаш, бөргүн кедип алган.

— Шиитпирлеп алган мен, ирей — деп Авксентий ыяк чарт чугаалаан, ынчаар чарт, чайгылыш чок кылдыр назынының иштинде эң баштай-ла сеглеп турары ол боон-даа чадавас — чоруур мен! Чок-ла болза шынны тып келгей мен, чок-ла болза бажы-биле баргай мен... Ындыг апарза кала-даа чөндек сөөгүм чыдар болу берге, ону харын кара чер чүг дег чиик базырзын...

Кадайлар чүлчүрткайнчы бергеннер.

Улус артындан Омельяненконуң кыыырааныыг үнү дыңналган:

— Авксентий Опанасович! А шында-ла сөксап кагбас сен бе? Чөнээш чана чажай берген-дир силер... Кажан, каяа көрүп чорааныл?.. А бир эвес, бодап көрүнерден, Россия ораныының чүк бүрүзүнден шуптузундан аңаа мындыг төлөөлер сөктүп чеде бээр болза, чү болгу дегдир? Оларның шуптузу-биле чугаалажыр деп бодай-дыр силер бе?

Оон сөстерин дыңнаан улус мурнукузу дег чир-шоң дужер боор деп бодаан, ынчалзажок кым-даа катырбаан.

— Чугаалажыр чүве! — деп Авксентий бөргүн хаваанче улам тырый тыртып алган. — Чугаалажыр дээрзин билип ал шүве! Чүге дээрге албан-дыр. Чүге дээрге — чон-дур!... Ирей кезек када боданган. Чүк-чүктен төлөөлер сөктүп эгелээр болза чеже кижи болу бээрин угаанга даап бодап алгаш, сарыылдыы-биле немеп каан: — А көвей кижи чыглып келзе, дөгерезин мөөнү-биле чыгзын, чү дээр чүвел, чыышка, көдээ чоннуң пленумунга аан — дээш Авксентий кандыг-бир чаа революсчу сөс немей кааптарынга мырынай четтикпес болу берген, — ынчангаш дөгерезинге хары угда резолюциядан кылып берзин. А бистер оожум, топтуг дыңнап-ла оргай бис...

— Че, бодунар-ла билинер...— дээш Омельяненко дүкпүртүнген. Чараа черге дүшпейн чораш-ла дошталы бээр ындыг кедергей соок турган.

Софронова Домаха биле Гречкина Ганна ишкирни бергеннер.

— Бодунар-ла билинер — деп Омельяненко ам мырынай кылыктанып кышкырган — Петроградтан тура, төрээн суурларга киир дискек кырынга үнгеп кел-дир силер ийин! Бачыт арыдар дээнзиг кылдыр! А бистер... бистер ынчан кээргевес бис дээрзин билип алыңар! Силерни өршээвес бис, чок!

— Кедереве, сен! Буржуй! — деп, биеэдеги кожайының аксын хөлечин чораан Омелько Корсак дуй шаапкан. — Бодуң кичээн! Улуска ындыг контрреволюстуг сөстер сыглеве! Бодуңнуң хырның хумагала!

Авксентий баштай Омельяненкоже, оон соонда Корсакче чемеледдиг көрүнген. Революция!.. А кижилер одажып, сегиржип ап, бот-боттарынга кыжанчып турар-дыр. Кижизиг чорук бе ол ынчаш? Ынчап болур бе? Өртемчей өскерилген, ох, дыка-ла өскерилген-дир!..

А чү, канчаар, база кайнаар өскерли бергенил? Чү артарыл, чү артпазыл? Улустарны моон соңгаар канчаар чурттазын деп чарлык үнерил? Кым ону сөглээрил? Кым ону билирил?.. Чүгле ол. Чүгле ол чаасканн. Бүгү шынны бүрүн билир өске ындыг кижи чок дижир-дир...

Авксентий бүгү чонче үш катап курлак чедир эзгип мөгейгеш, оон соонда холун чангаш, хая көрүнгеш базып чорупкан.

Меланья акызының холундан база-ла четтингеш, чорупкан.

Авксентий шынны тыпар дээш, чер дугайында ёзулуг хоойлуну эккээр дээш мырынай-ла Петроградче, Ленинниң бодунга ужуражыры-биле чоруптар деп шиитпирлеп алган.

Очулдурган Ю. Кюнзегеш.

Кызыл хоорайның улус судтарының соңгулдаларының талазы-биле участоктарның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутатларының Кызыл хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң шиитпири

«РСФСР-ниң районнарының (хоорайларының) улус судтарының соңгулдаларының дугайында Дүрүмүнүң» 25, 26 чүүлдериң ёзугаар ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң **шиитпирлээри болза:**

Кызыл хоорайның улус судунуң соңгулдаларының талазы-биле участоктарының соңгулда комиссияларын бадылаар.

КАА-ХЕМНИҢ № 1 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы—**ДОЖНЕВ** Алексей Артемьевич — инкубаторкуш станциязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы—**МАНОШИН** Александр Тимофеевич Кызылдың бус-турбина электри станциязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Секретары—**ТАРАБАРОВА** Нина Ивановна—Кызылдың бус-турбина электри станциязында СЭКП эге организациязындан.

Кежигүннери: **ЗАБУГА** Борис Родионович—тыва каттышкан экспедицияның ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

САЛЧАК Тогус-оол Калзанович — школа-интернаттың профэвилел организациязындан.

ВАСИНЕВА Маргарита Михайловна—школа-интернаттың башкыларының коллективинден.

РЫЖОВ Григорий Кузьмич—бус-турбина электри станциязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

№ 2 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ (ГОРОДОК)

Комиссияның даргазы — **НЕМУШЕНКО** Иван Лаврентьевич — городокта СЭКП-ниң эге организациязындан.

Даргазының оралакчызы — **СТЕПАНЬКО** Иван Филиппович—городокта СЭКП-ниң эге организациязындан.

Секретары — **ГРАЧЕВ** Василий Михайлович—городокта СЭКП-ниң эге организациязындан.

Кежигүннери: **ИВАНОВ** Юрий Михайлович—городокта комсомол организациязындан.

БЛИНОВ Петр Михайлович—городокта комсомол организациязындан.

ПЛАТОВ Михаил Васильевич — городокта комсомол организациязындан.

ШУШУНОВА Любовь Викторовна—городокта хереөженнер совединдеи.

СОҢГУ-ЧӨӨН ТАЛАКЫ № 3 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **ГОНЧАРОВ** Григорий Андреевич—Хоорайның шериг комиссариадының ажылдакчыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы — **КЛИМОВ** Михаил Александрович — Культура эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Секретары—**ХОМИЧ** Анна Андреевна—№ 9 школаның башкыларының коллективинден.

Кежигүннери: **ДИМОВА** Клара Ивановна—№ 9 школаның башкыларының коллективинден.

САМБА Шулуу Самбаевич — область судунуң профэвилел организациязындан.

САВЕЛЬЕВ Николай Сергеевич—городокта СЭКП эге организациязындан.

ОЧУР Владимир Чолдак-оолович—дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң Тыва эртем-шинчилел институдунуң профэвилел организациязындан.

ШАБАЛИНА Нина Петровна — ИХЭ-ниң комсомол организациязындан.

КИЛЯКОВА Эвелина Аркадьевна — ИХЭ-ниң профэвилел организациязындан.

МУРНУУ-ЧӨӨН ТАЛАНЫҢ № 4 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **САМОФАЛОВ** Георгий Николаевич—орук-тудуг эргелелинде СЭКП-ниң эге организациязындан.

Даргазының оралакчызы—**КОЛЬЦОВ** Алексей Александрович — облпотребсоюзтуң ном садыгларының ажылдакчыларының коллективинден.

Секретары — **ЧИСТЯЕВА** Ульяна Николаевна — орук-тудуг эргелелиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Кежигүннери: **УСАНОВА** Алевтина Александровна — орук-тудуг эргелелиниң комсомол организациязындан.

ЯРЛЫКОВА Любовь Ивановна — орук-тудуг эргелелиниң комсомол организациязындан.

ЛЕЩЕНКО Петр Григорьевич—аэропорттуң ажылдакчыларының коллективинден.

ГРОМАТСКАЯ Нина Федоровна—аэропорттуң профэвилел организациязындан.

САГДЫ Виктор Хикпенович — механизация училишезиниң башкыларының болгаш өөреникчилериниң коллективинден.

СЕРДОБРЮК Владимир Григорьевич — механизация училишезиниң башкыларының болгаш өөреникчилериниң коллективинден.

ТРАНСПОРТТУҢ № 5 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **ПОПОВ** Александр Степанович — хоорайның өрт командазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы — **АЛЕКСЕЕВА** Валентина Федоровна — Кызылдың пассажирлер АТК-зының профэвилел организациязындан.

Секретары — **РЕЗНИКОВА** Валентина Петровна — Кызылдың пассажирлер АТК-зының комсомол организациязындан.

Кежигүннери: **КЛЕЯМЕННЫХ** Валентин Михайлович — хоорайның милиция килдизиниң ажылдакчыларының коллективинден.

КУЗНЕЦОВА Евгения Георгиевна — көдээ ажыл-агый эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден.

ВИНОГРАДОВА Вера Ивановна—даараныла комбинадының профэвилел организациязындан.

КУРГАНСКАЯ Валентина Ивановна—областың шериг комиссариадының ажылдакчыларының коллективинден.

КУЗЬМИНА Татьяна Александровна — № 4 школаның башкыларының коллективинден.

РЫНДИНА Екатерина Александровна—областың ДОСААФ комитединиң профэвилел организациязындан.

ЛЕНИНСКИНИҢ № 6 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **ЧАЩУХИН** Иннокентий Петрович — башкы институдунуң башкыларының болгаш сургуулдарының коллективинден.

Даргазының оралакчызы — **МИСТРЮКОВА** Наталья Екимовна № 2 школаның профэвилел организациязындан.

Секретары—**ЛИСИНА** Галина Николаевна — № 2 школаның башкыларының коллективинден.

Кежигүннери: **КОЗЛОВ** Юрий Федорович—«Тувинская правда» солунуң редакциязында СЭКП-ниң эге организациязында.

ФИЛИМОНОВА Таисья Ивановна—«Тувинская правда» солунуң редакциязының профэвилел организациязындан.

ФОФАНОВ Анатолий Семенович—областың улус өөредилге килдизинде СЭКП-ниң эге организациязында.

НИКИШИНА Галина Алексеевна—типографияның ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

СОВХОЗНЫЙНЫҢ № 7 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **ГРОМОВ** Алексей Федорович—«Сельхозтранстың» автобаазазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы—**АНАНЬИН** Александр Николаевич — сут заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Секретары — **ЧУГУНОВ** Федор Константинович — «Сельэлектри тудуунуң» тудуг-монтаж эргелелиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Кежигүннери: **ПРОКАЕВА** Евдокия Демьяновна — «Сельхозтранстың» автобаазазының профэвилел организациязындан.

СЕРГЕЕВ Петр Николаевич — областың кадык камгалал килдизиниң ажылдакчыларының коллективинден.

СҮРҮН-ООЛ Салим Сазыкович — радио дамчыдылгазының редакциязының ажылдакчыларының коллективинден.

ХОХЛЕНКОВА Нина Николаевна — культура эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден.

ОКТЯБРСКИЙНИҢ № 8 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **ЧИСТЯЕВ** Дмитрий Семенович — облпотребсоюзта СЭКП-ниң эге организациязындан.

Даргазының оралакчызы — **АНТОНОВ** Ермолай Минаевич — хлеб-продуктуларының эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Секретары — **ДАНЬШИН** Андрей Васильевич — күрбанкыда СЭКП-ниң эге организациязында.

Кежигүннери—**НОСОВА** Александра Сергеевна—реалбаазаның профэвилел организациязындан.

АСАБИНА Татьяна Трофимовна — реалбаазаның профэвилел организациязындан.

КОПЫЛОВА Любовь Владимировна—№ 1 школаның башкыларының коллективинден.

ГАЛКИНА Фаина Александровна — №1 школаның профэвилел организациязындан.

БОЛАТ Оюн Оюнович—облпотребсоюзтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

СЕРМАВКИНА Евдокия Бенедиктовна — облпотребсоюзтуң профэвилел организациязындан.

КООПЕРАТИВНЫЙНЫҢ № 9 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **АКСЕЛЬРОД** Михаил Борисович — текстильторгтуң» садыг баазазының коллективинден.

Даргазының оралакчызы — **КАЗАНЦЕВ** Александр Павлович — — горпонуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Секретары — **СЛОТИНА** Любовь Петровна—№ 7 школаның башкыларының коллективинден.

Кежигүннери: **ТОЛПЫШЕВА** Галина Григорьевна — горпонуң профэвилел организациязындан.

ЕГОШИН Юрий Александрович—№ 7 школаның башкыларының коллективинден.

ЧАНСЫМАА Светлана Саидыевна—горпонуң комсомол организациязындан.

ПРИВЕДЕННАЯ Валентина Никитаевна—горпонуң профэвилел организациязындан.

НЕСТЕРОВ Николай Иванович — хандырылга болгаш саарылга эргелелиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

БАШКИРЦЕВ Иван Евсеевич — хандырылга болгаш саарылга эргелелиниң профэвилел организациязындан.

СОҢГУ ТАЛАНЫҢ № 10 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **КУРЧЕНКО** Петр Дмитриевич — областың социал хандырылга килдизиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы — **ЮМБУ** Андрей Байкараевич — областың коммунал ажыл-агый килдизиниң профэвилел организациязында.

Секретары — **КРОТСКАЯ** Христина Андреевна — СЭКП хооркомунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Кежигүннери: **РИКУЗОВА** Любовь Георгиевна — эмнелгениң профэвилел организациязындан.

ТОКАРЕВА Зоя Степановна — областың вендиспансериниң ажылдакчыларының коллективинден.

ЧЕРЕМИНА Любовь Ивановна — эмнелгениң эмчилериниң коллективинден.

АНИКИНА Любовь Тимофеевна—ВЛКСМ обкомунуң комсомол организациязындан.

МУРНУУ ТАЛАНЫҢ № 11 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы—**ПРОВАТОРОВ** Юрий Васильевич — областың санитар-эпидемия станциязының ажылдакчыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы—**МАЛОФЕЕВ** Николай Дмитриевич—областың ДОСААФ комитединиң ажылдакчыларының коллективинден.

Секретары—**ДРУГОВА** Клара Степановна—областың аптека эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Кежигүннери: **БЕЛЯЕВА** Зинаида Васильевна — № 3 школаның башкыларының коллективинден.

ТИХОНОВА Вера Ивановна—№ 3 школаның профэвилел организациязындан.

ИГОШИН Петр Дмитриевич—хоорайның харылзаа килдизиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

МЕДВЕДЕВ Владимир Александрович—хоорайның харылзаа килдизинде СЭКП-ниң эге организациязындан.

ЧЕХОВСКИЙНИҢ № 12 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы—**МИХАЙЛОВ** Георгий Степанович—дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң Тыва эртем-шинчилел институдунуң коллективинден.

Даргазының оралакчызы—**САЖИН** Иннокентий Васильевич — областың сан килдизинде СЭКП-ниң эге организациязындан.

Секретары — **КОЧНЕВ** Борис Николаевич — областың сан килдизиниң профэвилел организациязындан.

Кежигүннери: **ПРУДНИКОВА** Анастасия Ивановна — көдээ ажылагый техникумунуң ажылдакчыларының коллективинден.

ШАЛОВАЛОВА Татьяна Дмитриевна — көдээ ажыл-агый техникумунуң ажылдакчыларының коллективинден.

ТУТЫНИН Владимир Емельянович—хооркүүскомнуң ажылдакчыларының коллективинден.

ПАВЛОВА Людмила Михайловна — чаагайжылга конторазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

ЧАА ТУДУГНУҢ № 13 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы—**СЕЛИВЕРСТОВ** Иван Епифанович—күрүненйн айыыл чок черинин Комитединиң ажылдакчыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы—**КРАСНИКОВ** Алексей Петрович—механизация училишезинде СЭКП-ниң эге организациязындан.

Секретары — **КОЛОТУХИН** Константин Сергеевич—даг экспедициязының эргелелиниң профэвилел организациязындан.

Кежигүннери: **НОСОВА** Валентина Емельяновна—күрүненің садыг инспекциязының ажылдакчыларының коллективинден.

ПОДВАЛЕНКО Евдокия Харламовна —ИХЭ-ниң салбырының ажылдакчыларының коллективинден.

ВАЛЬКОВ Григорий Васильевич—ИХЭ-ниң салбырының ажылдакчыларының коллективинден.

УГРЮМОВ Геннадий Яковлевич—даг экспедициязының Камераль бөлүүнүң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

ГОРБУНОВ Георгий Михайлович — хоорай-ның өрт командазының профэвилел организациязындан.

ПОПОВ Владимир Викторович — даг экспедициязының эргелелиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

АЛГЫ ЗАВОДУНУҢ № 14 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы—**КИЛИН** Александр Фадеевич—СЭКП обкомунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы—**ЗАЙЦЕВ** Константин Устинович — алгы-пимокат заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Секретары: — **ЧЕРНОУСОВА** Мария Давыдовна—№ 6 школаның башкыларының коллективинден.

Кежигүннери: **МИРОШНИКОВ** Владимир Михайлович—«Коммунтудугнуң» септелге-тудуг эргелелиниң профэвилел организациязындан.

СОЛДАТЕНКО Валентина Алексеевна — Даг экспедициязының ажылчыннар хандырар килдизиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

БЕРЛОВА Клавдия Никоноровна—Даг экспедициязының ажылчыннар хандырар килдизиниң профэвилел организациязындан.

РОЩИН Исаак Емельянович—алгы-пимокат заводунуң коллективинден.

ЗАОЗЕРНЫЙНЫҢ № 15 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **ИВАНОВ** Николай Иванович — хооркүүскомда СЭКП-ниң эге организациязында.

Даргазының оралакчызы — **КОТЕНЕВ** Иван Андреевич—№ 2 чүк авто-ажыл-агыйының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Секретары — **РЫЖЕНКОВА** Мария Александровна — «Главторгмаштың» ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Кежигүннери: **ПАРШУКОВА** Анастасия Филипповна—№ 10 школаның башкыларының коллективинден.

СОБОЛЕВ Семен Михайлович — № 1 АТК-да СЭКП-ниң эге организациязында.

РЕЧКИНА Полина Трофимовна — областың статистика эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден.

ЛОГИНОВ Александр Григорьевич — № 1 АТК-ның комсомол организациязында.

ПРОМЫШЛЕННЫЙ № 16 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **НОВИКОВ** Сергей Васильевич—даг экспедициязының автобаазазында СЭКП-ниң эге организациязында.

Даргазының оралакчызы —**ЛЕТОВ** Герман Сергеевич — чумага удур салбырының ажылдакчыларының коллективинден.

Секретары—**ГОЕВА** Мария Николаевна—даг экспедициязының автобаазазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Кежигүннери: **ИШЕЙКИН** Александр Михайлович—даг экспедициязының автобаазазының профэвилел организациязында.

ПОМЫТКИН Афанасий Федорович даг экспедициязының автобаазазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

ЕРМИШКИН Григорий Афанасьевич—даг экспедициязының төп механика мастерскаязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

ПОГУДИНА Лидия Гавриловна—даг экспедициязының төп механика мастерскаязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

ТРАНСПОРТТУҢ № 17 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы — **ВЕРЖБИЦКИЙ** Леонид Васильевич—нефтебаазаның коллективинден.

Даргазының оралакчызы—**КУЗИН** Георгий Федорович—облпотребсоюзтуң транспорт конторазында СЭКП-ниң эге организациязында.

Секретары — **ЩЕРБИНСКАЯ** Любовь Ивановна—реалбаазаның профэвилел организациязында.

Кежигүннери: **КОРОВИНА** Галина Ивановна—хлеб продуктуларының эргелелиниң профэвилел организациязында.

САФЬЯНОВА Мария Георгиевна—нефтебаазазының профэвилел организациязында.

ЗЫКОВ Петр Петрович—облпотребсоюзтуң транспорт конторазының коллективинден.

ЛОПАРЕВА Мария Семеновна — облпотребсоюзтуң транспорт конторазының комсомол организациязында.

ПРАВОБЕРЕЖНЫЙ № 18 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы—**ПОДВАЛЕНКО** Николай Михайлович—ИХЭ-ниң ажылдакчыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы—**ТИТОРЕНКО** Лидия Яковлевна—Минусинск АТК-зының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Секретары: — **ШУРАКОВА** Валентина Семеновна—хооркүүскомнуң ажылдакчыларының коллективинден.

Кежигүннери: **ЕВТЕШИЧЕВ** Василий Васильевич—ИХЭ-ниң тус черниң хоругдал килдизиниң № 1 эдип-чазаар күш-ажыл колониязының ажылдакчыларының коллективинден.

ТОПУРАҢ Ховалыг Капылакович—ИХЭ-ниң тус черниң хоругдал килдизиниң № 1 эдип-чазаар күш-ажыл колониязының ажылдакчыларының коллективинден.

БЕЛЕНКОВ Георгий Матвеевич—гуулйбу заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

КУКОРИНА Мария Тимофеевна — № 8 школаның башкыларының коллективинден.

ЭЛЕГЕС-АКСЫНЫҢ № 19 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Комиссияның даргазы—**АНДРЕЕВ** Павел Афанасьевич—Бай-Булуң школазының башкыларының коллективинден.

Даргазының оралакчызы—**ВАРФОЛОМЕЕВ** Геннадий Егорович—Элегес-Аксы суурнуң чурттакчыларының ниити хуралындан.

Секретары—**АНЧИТАЕВ** Александр Дмитриевич — шахта эргелелиниң профэвилел организациязындан.

Кежигүннери: **СИВКОВ** Николай Алексеевич — шахта эргелелиниң профэвилел организациязындан.

ДАНИЛЕНКО Алексей Матвеевич — шахта эргелелинде СЭКП-ниң эге организациязындан.

КУЧУМОВ Александр Васильевич — Элегес-Аксы суурнуң чурттакчыларының ниити хуралындан.

МОСКВИТИН Иван Николаевич—шахта эргелелиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

ШЫНААНЫҢ № 20 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ (ТЕРЕ-ХӨЛ)

Комиссияның даргазы—**ШОЙЛАА** Александр Боражыкович—«Тере-Хөл» колхозта СЭКП-ниң эге организациязындан.

Даргазының оралакчызы—**ОЧУР** Мария Степановна—«Тере-Хөл» колхозтуң комсомол организациязындан.

Секретары — **БАРЫМ** Аракчаа — «Тере-Хөл» колхозта СЭКП-ниң эге организациязында.

Кежигүннери: **ИДАМ** Севилбаа Васильевна—«Тере-Хөл» колхозтуң комсомол организациязында.

ПОРТНОВА Галина Александровна—«Тере-Хөл» колхозтуң комсомол организациязында.

ДОНГАК Халба—«Тере-Хөл» колхозтуң колхозчуларының ниити хуралында.

ДАМДЫҢ Василий — «Тере-Хөл» колхозтуң комсомол организациязында.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы С. КРАСНЫЙ.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң секретары Ф. ЖИТКОВ.

Кызыл хоорай.
1960 ч. ноябрь 24.

Өөреникчилер хүнзээр школа ол хүн алаан байырлыг шинчи-кире берген турган. Чуге дизе ол хүн алды өөреникчиниң төрээн хүнү. Боттарының эштериниң төрээн хүнүн эрттирери-биле школачылар кежээ школаның делгем залынга шупту чыглып келгеннер. Школа директору Антонина Григорьевна Толстикова төрүттүнген хүнүн демдеглээн өөреникчилерге байыр чедирип чуве чугаалаан, ол өөреникчилерге белектер тывыскан. Ооц соонда бүгү өөреникчилер байырлыг шинчи-биле стол артынга чемненири-биле олурупканнар. Төрүттүнген хүнү болган өөреникчилер оларгa белеткээн тускай столга олурупканнар. «Төрүттүнген хүнүңер-биле, уруглар!» деп бижилелдиг тортту ол өөреникчилерниң мурнунга салыпкан. Кежээки чем коочуг амданныг болган болгаш хаглуг байдалга эрткен. Пирожныйлар бүгү өөреникчилерге дыка-ла таарышкан.

Кежээки чем соонда өөреникчилер алаан каш диафильмнерни көргеп.

Чурукта: төрүттүнген хүнү болган өөреникчилер (солагай талазындан) Саша Горин, Сережа Михеев, Витя Герасимо, Катя Блудова, Таня Брагина, Тамара Гаврилова олар.

Фотозу **В. Уколовтуу.**

Чемпион ат дээш

СПОРТ

Спорттуң «Буревестник» ниитилелинге бирги чер дээш хөл-шыдыраа маргыдаалы эгелээн. Шида киржип турар шыдыраачыларны ийи балукке үскен.

Дөрткү салыгның соонда бирги балуктуң бирги чериндe төөгү-филология факультединиң бешки курузунуң студентизи Кочага чоруп турар. Ол 4 шыдыраачыларны үткан. Ийиги балукте физика-математика факультединиң студентилери М. Кузьмин, Ч. Сотца, Ш. Донгак олар кымга-даа уттурбайн чоруп турар.

Балук бүрүзүнүң тиилекчилери шүүлде оюнга ужуражыр.

Стадионче далажыңар!

Бөгүн, «Совет Тываның 5 чылы» стадионнуң катогу ажыттынар. Хүндүскүнүң 11 шактан эгелеп, ажылчы чоннарның массалыг чүүгулаашыны болур.

Коньки-зи чок нижилер хоорайның күш-культура бажыңындан бир хүнде чүүгулаары-биле коньки-лерни ап болур. Хөлезиз 3, 4 рубль.

КЫЗЫЛЧЫЛАР! Стадионче силерни чалап тур!

Редактор К. С. ШОЙГУ.

«ШЫН» Солунуңу ЧАГЫЛДЫЛ АП, НОМЧУҢАР

«ШЫН» СОЛУННУҢ 1961 ЧЫЛДЫҢ ЧАГЫЛДАЗЫ ЧОРУП ТУРАР

«Шын» солунну чагылып алырының өртээ

12 айда 60 рубль.
6 айда 30 рубль.

Чагылганы харылзаның бүгү конторалары, салбырлары болгаш бүдүрүлгелерде, организацияларда, колхозтарда, совхозтарда хөй-ниити төлээдери хүлээп алыр.

СОЮЗПЕЧАТЬ.

Тыва областың хөгжүм-шии театры

Ноябрьның 27-де хүндүс болгаш кежээ,
ноябрьның 29—30-де кежээ
Л. Н. Толстойнуң

Карангының эрге-чагыргазы

деп беш көргүзүглүг шиизи болур.

Шиинің эгелээри: хүндүскүзү—12 шакта, кежээкизи—7 шакта.

Дирекция.

КИНО

БӨГҮН КИНОТЕАТРЛАРГА БОЛУР КИНОЛАР БОЛЗА:

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Фуркат»—9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда, сөөлгү сеансыга «Мелегей чоруккa удур угаазылаа» деп кинону немей көргүзер; биче залга: «Төрээн чурттан ыракка»—5, 7, 9 шактарда, ынчаарга хүндүскүнүң 11, 1, 3 шактарда—уруглар-га кинолар.

«КАА-ХЕМ»: «12 айлар»—10 шакта; «Бедик»—11 шакта; «Сентябрьда дүне»—3.15, 5.15, 7.15 шактарда; «Кышкы тоол»—1.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Комедиант» матрос»—11, 1 шактарда; «Көвүүг эрттирмес»—5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

Хамаатыларга

1960 чылдың ноябрь 30-де Москвага Күрүненин 3 хуулуг иштики ойнаашкынныг чээшкининиң ойнаашкыннарының 78-ки кол тиражы болур.

Чээшкининиң он дөрт разрядтарынга тираж-биле 65.102.800 рубль ниити түүнүг 119 муң ойнаашкыннар таваржыр.

Тиражка 50.000, 10.000, 5000, 1000, 400 рубльдиг ойнаашкыннары таваржыр.

1961 чылдың январь 1-ге чедир ажаалга кассалары № 14 талонну облигацияларны садар, ол 14 дугаарлыг облигация 1961 чылдың сентябрь 30-де болур ойнаашкыннарның немелде тиражынга киржир болгаш 100.000 рубльди ойнап ап болур.

Чээшкининиң 14 разрядтарынга немелде тираж-биле 159.468.400 рубль ниити түүнүг 161 муң ойнаашкыннар, тодаргайлаарга кол тиражка бодаарга оортан хөй ойнаашкыннар таваржыр.

Ойнаашкыннарга таварышкан облигацияларның ойнаашкын төлевирин тыпсыры-биле холбаштыр олар моон соңгаргы тиражтарга киришпес, а дараазында тиражтарга ойнаар ойнаашкыннарның саны өскерилбейн хевээр артыр, оон ужурунда чээшкининиң облигацияларының талазы-биле ойнап ап болур арга тираж бүрүзүнде көвүдеп турар.

Чээшкининиң облигацияларын ажаалга кассалары садып турар болгаш хостуу-биле садып ап турар.

Облигацияларны садып алынар!

АЖААЛГА КАССАЛАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ ЭРГЕЛЕЛИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, көдээ ажыл-агый, үлетүр болгаш транспорт килдистериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура-амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, литажылдакчыларының 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаар.

ТС—00994.

Чагыг № 2969. Культура эргелелиниң типографиязы.